

**LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KAYGI DÜZEYLERİNİ
ETKİLEYEN BAZI ETMENLER**

Şükriye VAROL

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Lisans-üstü Öğretim Yönetmeliği'nin
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER
Rehberlik ve Psikolojik danışma Bilim Dalı
İçin öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.**

TEZ
YÜK LİS
V3231
1990

Samsun

Ekim - 1990

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İşbu çalışma jürimiz tarafından, Eğitimde Psikolojik Hizmetler (Psikolojik Danışma ve Rehberlik) Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

Üye :

Üye :

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../1990.

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sayfa

| | | |
|-----------|---|-----|
| | ÖNSÖZ | III |
| | TABLolar LİSTESİ | IV |
| BÖLÜM I | GİRİŞ | 1 |
| | Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi | 11 |
| | Problem | 13 |
| | Alt problemler | 13 |
| | Denenceler | 14 |
| | Sınırlılıklar | 16 |
| | Tanımlar | 17 |
| BÖLÜM II | İLGİLİ ÇALIŞMALAR ve ARAŞTIRMALAR ... | 20 |
| | YurtDışında Yapılan Çalışmalar ve Araştırmalar | 20 |
| | Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar ve Araştırmalar | 26 |
| BÖLÜM III | YÖNTEM | 37 |
| | Evren ve Örneklem | 37 |
| | Bilgi Toplama Araçları | 39 |
| | Kendini Değerlendirme Anketi | 39 |
| | Kişisel Bilgi Anketi | 44 |
| | Bilgilerin Toplanması | 45 |
| | Bilgilerin Analizi | 45 |
| BÖLÜM IV | BULGULAR | 47 |
| BÖLÜM V | TARTIŞMA VE YORUM | 75 |
| BÖLÜM VI | VARGI ve ÖNERİLER | 91 |
| BÖLÜM VII | ÖZET | 95 |
| | KAYNAKLAR | 100 |
| | Kendini Değerlendirme ve Kişisel Bilgi Anketi Açıklama | 104 |
| | EK-1. Kendini Değerlendirme Anketi .. | 105 |
| | EK-2. Kişisel Bilgi Anketi | 106 |

Ö N S Ö Z

Günümüzde, kaygı meydana getiren koşullar giderek yaygınlaşmakta ve bu durumun insanın ruh sağlığını olumsuz olarak etkilediği dikkati çekmektedir. Hızlı bir fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişim dönemi olan gençlikteki olumsuz etkilenmelerin, gençte oluşturduğu kaygı izlerinin ise, ilerideki dönemlerde ağır ruhsal bozukluklarla sonuçlanabileceği bilinmektedir.

Bu araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyebileceği düşünülen bazı değişkenler incelenmiştir. Araştırma bulgularının, lise öğrencilerine, anne babalara, psikolojik danışma ve rehberlik uzmanlarına, eğitimci, psikolog, psikiyatrist gibi uygulama alanında çalışan uzmanlara öğrencilerin sorunlarına yardımcı olma açısından katkıda bulunacağı ümit edilmektedir.

Bu çalışma, bir çok kişinin yardımlarıyla yürütülmüştür. Araştırmanın bütün aşamalarında, her konuda yardımlarını esirgemeyen ve çalışmalarımı sabırla izleyen danışmanım Prof. Dr. Muharrem Kepçeoğlu'na teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca yapıcı eleştirileri ile yol gösteren Yrd.Doç.Dr. Reşide Kabadayı'ya, yoğun çalışmalarımız arasında araştırmamı bitirebilmem için gerekli kolaylıkları sağlayan Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi Baştabibi Dr.Nejat Akyol'a, araştırma boyunca yanımda olup beni destekleyen, tezin yazımını üstlenen eşim Ender Varol'a, meslektaşlarıma ve mesai arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Şükriye VAROL

TABLolar LİSTESİ

TABLO:

SAYFA

| | |
|---|----|
| 1. 1989-1990 Öğretim Yılında Samsun Kentinde bulunan, Liselerden Örneklemeye Giren Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Okullara Göre Dağılımı | 38 |
| 2. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyine Ait Puan Ortalamaları | 47 |
| 3. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 48 |
| 4. Genel Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyine Ait Puan Ortalamaları..... | 49 |
| 5. Genel Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 50 |
| 6. Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyine Ait Puan Ortalamaları | 51 |
| 7. Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 52 |
| 8. Arkadaşlık İlişkilerine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeylerine Ait Puan Ortalamaları..... | 53 |
| 9. Arkadaşlık İlişkilerine Göre Öğrencilerin Kaygı Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 54 |
| 10. Yükseköğrenim Program Çeşidine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeylerine Ait Puan Ortalamaları | 55 |
| 11. Yükseköğrenim Program Çeşidine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 56 |
| 12. Babanın Öğrenim Düzeyine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyine Ait Puan Ortalamaları | 58 |
| 13. Babanın Öğrenim Düzeyine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 59 |

TABLO:SAYFA

| | | |
|-----|--|----|
| 14. | Annenin Öğrenim Durumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyine Ait Puan Ortalamaları | 61 |
| 15. | Annenin Öğrenim Durumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 62 |
| 16. | Baba Mesleğine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyine Ait Puan Ortalamaları | 63 |
| 17. | Baba Mesleğine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları | 64 |
| 18. | Anne Mesleğine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyine İlişkin Puan Ortalamaları | 66 |
| 19. | Anne Mesleğine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 67 |
| 20. | Anne Baba Tutumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyine Ait Puan Ortalamaları | 68 |
| 21. | Anne Baba Tutumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 69 |
| 22. | Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyine Ait Puan Ortalamaları | 70 |
| 23. | Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 71 |
| 24. | Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeylerine Ait Puan Ortalamaları | 73 |
| 25. | Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyi Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları | 73 |

B Ö L Ü M 1

G İ R İ Ő

İnsan, bio-psiko sosyal bir varlıktır. Bireyin sağlıklı yaşaması bedensel ve sosyal yönden olduğu kadar, ruh sağlığı bakımından da bir uyum içinde bulunmasını gerektirir. Ruh sağlığı kişinin kendi kendisiyle ve çevresiyle dinamik bir denge ve uyum içinde olmasıdır.¹ Ruh sağlığının önemli belirtilerinden biri o olarak kabul edilen kaygı, Gilgamiş destanından Yunan trajedyalarına kadar eski eserlerde yer almış evrensel boyutlar gösteren evrensel bir duygudur.²

Freud'a göre kaygı, fiziksel ya da toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyarma, gerekli

¹Atalay Yörükoğlu, Gençlik Çağı, (2.Baskı.Ankara:T. İş Bankası Kültür Yayınları,1985), s.119

²Nihal Ören, Grupla Psikolojik Danışmanın İlkokul Öğrencilerinin Genel ve Sınav Kaygı Düzeylerine Etkisi, (Erzurum: Atatürk Ün. Fen-Ede.Fak.Yayıını n0.86,1986) s.1

uyumu sağlama ve yaşamı sürdürebilme işlevlerine katkı da bulunur.³ O'na göre günlük yaşamda gerçek nesnelere ilgili olarak arada bir herkesin yaşadığı kaygı "gerçek kaygı" olup, nedeni belli olmayan bir yığılma tepkisi biçiminde yaşanan ve her zaman mantık dışı olan kaygı ise "Nevrotik kaygı" dır. Kökenini yetişkin yaşamdan çok bebeklik ve çocukluk yılları yaşantılarından alır.

Kirkegaard⁴ "ölüme dek süren hastalık" diye tanımladığı kaygıyı yaşamın kaçınılmaz bir parçası olarak görürken, Goldstein kaygıların ortak öznesinin, bireyin yeteneği ile ondan beklenenler arasında ki uyumsuzluk olarak belirtmiştir. Bu durum ise Maslow⁵ un "Bir bireyin olabileceği kadar olması, potansiyelinin en yüksek düzeye çıkması olarak" tanımladığı insanın kendini gerçekleştirmesinin olanaksız kılar.

³Engin Geçtan, Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar, (Ankara: Maya Matbaacılık, Yayıncılık Lt.şti. Yayınları, Eğitim dizisi, 1981) s.231

⁴Aynı, s.237

⁵A.H.Maslow, Motivation and Personalitey, (New York: Harper and Row Puplication, 1975) s.45

Connan⁶ kaygıyı, dengeleşimi bozacak tehlikelere karşı bir tepki ya da bozulan dengeleşimi yeniden düzenleme çabalarının başarısızlığa uğraması sonucu olarak yorumlanmış, Sullivan ise kaygının, bireyin insan ilişkilerini tehlikeye sokan durumlardan oluştuğu görüşünü savunmuştur. Horney⁷ çocukluk yıllarının kaygılarının zincirine bir temel oluşturduğunu kabul etmekle birlikte, tümü ile kaygının çocukluk yıllarına ait bir tepki olduğu görüşünü benimsemeyiz. Kaygının baskı altına alınmış dürtülere karşı duyulan korku sonucu oluştuğuna inanır.

Bu nedenle Horney, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için temel koşulun sevgi, destek ve anlayış sağlayabilen bir ortamın gerekliliği üzerinde sıkça durmaktadır.

⁶Geçtan, Ön. ver. s.237

⁷Aynı, s.

Jersild⁸ ise kaygı durumunda belli başlı duygunun korku olduğunu, fakat kaygının korku gibi "duyulan" bir şey olmadığını, kaygıda çok çeşitli güdüler için içine girdiği için tepkilerin de çok değişik olduğunu belirtmektedir.

"Durumluk ve Sürekli Kaygı" ölçeğini geliştiren Spielberger⁹ kaygı kavramının temelini durumluk ve sürekli kaygının oluşturduğunu belirtmektedir. Durumluk kaygıyı, bireyin belirli bir uyarıcı ya da durumu kendisi için tehlikeli ve tehdit edici olarak algılandığında ortaya çıktığını belirten Spielberger'e göre, söz konusu koşulların ortadan kalkmasıyla kaygı azalır.

Sürekli kaygı ise doğrudan dış koşullara bağlı olmaksızın bireyin kendini güvensiz hissetmesi ya da durumları, özünü tehdit edici olarak algılama eğilimidir.

⁸ Arthur T. Jersild, Cocuk Psikolojisi, Çev. Gülseren Günce, (Ankara: "S" yayınları, 1979) s.404

⁹ C.D. Spielberger, Anxiety Trends in Theory and Research, (New York: Academic Pres, 1972) s.s.481,493

Koşulların değişmesi sürekli kaygı düzeyini etkilemediği gibi, kişinin bütün koşullarda diğerlerinden daha duyarlı ve daha tedirgin olma halidir.¹⁰

Köknel'e göre nevrotik bozuklukların temel bir belirtisi olan kaygı, duygulanımın elem yönünde artmasıdır. Kaygı korkuya benzer bir duygulanım durumudur. Genel olarak gelecekte kötü bir şey olacakmış gibi algılanır, yaşanır ve dile getirilir. Bedensel gerginlik, ruhsal tedirginlik ve panik kaygının özellikleri arasındadır.¹¹

Ülkemizde kaygı konusunda ayrıntılı araştırmalara olan Öner¹² ise kaygıyı, bireyin tehlikeli ya da tehdit edici olarak algıladığı, etkilerinin hoş olmayacağı umduğu çevrel kaynaklı bir uyarıcıya bağlı olarak bireyde oluşan bir ruh halidir diye tanımlamaktadır.

¹⁰Necla Öner, Kaygı ve Başarı, (Hacettepe Ün.Sos.ve İd Bilimler Dergisi,1972.Cilt 4,sayı,2),s.152

¹¹Özcan Köknel, Korkular, Takıntılar, Sepantılar, (İstanbul:Altın Kitap Yayınevi,1990),ss.147,148

¹²Necla Öner, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanterinin Türk Toplumundaki Geçerliliği, Yayınlanmamış Doçentlik

Freud'dan sonra kaygı kavramına ışık tutan araştırmacıların, kaygının açıklanmasında toplumsal ve kültürel etmenlere daha büyük bir önem tanıdıkları görülmektedir. Buraya kadar verilen kaygı tanımlarından sonra, genel olarak bireyin olumsuz duygular yaşamasına neden olan durumların, onda kaygı meydana getirdiği¹³ şeklinde özetlenebilir.

Bazı bilim adamlarınının "kaygı çağı" olarak adlandırdıkları günümüzde insan, teknolojik ilerlemenin ve baş dördürücü bir hızla gerçekleşen toplumsal değişimin etkisi altındadır. Bu etkilenme toplumlar, kültürler arası farklılıkların gösterdiği gibi, aynı toplum üyelerinin paylaştığı eğitim, sosyo-ekonomik seviye gibi özelliklerin farklılıklarına göre de değişmektedir. Bu anlamda, günümüzde belirtilen özelliklere göre kaygı yaratıcı etmenlerin sayısı ve yoğunluğu giderek artmaktadır. Böylece değişimlere uyum sağlama , güçlüklerle

¹³Acar Baltas, Stres ve Başaçıkma Yolları, 5.Basım (İstanbul: Remzi Kitapevi,1987), s.100

başetme çabası içinde olan insanın engellerle karşılaşması sonucu kaygı ortaya çıkmaktadır.¹⁴

Hızlı bir toplumsal değişme süreci içindeki yerini alan genç için ayrıca, kendi öz yapısına göre bir kimliğe sahip olmak, özgürlüğünü korumak, kendini gerçekleştirmek, gelişmek, hayata uyum çabası içinde iken kaygı kaçınılmaz bir duygu gibi görünmektedir.

Toplumların en dinç insan gücü ve en verimli kaynağı olan gençlerde kaygı oluşturan çok boyutlu ve karmaşık sorunlar olduğu bilinmektedir.¹⁵ Ancak, başta gelen sorunları eğitim ile ilgili sorunlarıdır.

Ülkemizde Eğitim sistemine göre gençler temel eğitimden sonra lise denilen üç ya da dört yıl süreli ortaöğretim okullarına devam etmektedirler.

¹⁴Öztürk, Ön.ver, s.196

¹⁵Yörükoğlu, Ön.ver, s.VI

Temel eğitimin amacı her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünde hayata ve üst öğrenim kurumuna hazırlamaktır.¹⁶ Ortaöğretimde ise, temel eğitime dayalı en az üç yıllık öğrenim veren genel, meslekî ve teknik kurumların tümünü kapsar.¹⁷

Genel liseler öğrencileri üniversiteye hazırlarken, meslekî liseler ve teknik liselerde öğrencilere daha çok meslekî bilgiler verilip öğrenciler hayata ve iş alanına hazırlanmaktadır.

Okullarda verilen eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişimler meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır.¹⁸ Ancak, eğitimin amacı bireyin davranışlarında istenen yönde değişiklik meydana getirmesinin yanında geniş anlamda, beden ve ruh güçlerinin geliştirilmesini de içermektedir.¹⁹

¹⁶ Temel Eğitim Kanunu, No:1739, K. Tarihi.14.06.1973, Madde 23.

¹⁷ Aynı, madde 26.

¹⁸ Selahattin Ertürk, Eğitimde Program Geliştirme, 2. Baskı, (Ankara:Yelkentepe Yayınları, No, 4.1975), s.12

¹⁹ Nispetiye Güneş, Ortaöğretim Genelîğinin Fekilenti ve

Yaşamlarının en önemli dönüm noktalarının birinde bulunan ortaöğretim gençliği için geleceğe yönelik meslek ve iş seçimi ile arkadaşlık yaşamına ait problemler, onda kaygı yaratıcı etmenlerden biri olarak görülmektedir.

Ortaöğretim kurumlarında, esasen kendilerine yardım edildiği takdirde problemlerine çözüm bulabilme gücüne sahip olan öğrencilerin, uyumsuzluk yaratan problemlerinin ele alındığı psikolojik danışma ve rehberlik servisleri bulunmaktadır. Psikolojik danışma ve rehberlik; kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini geliştirmesi, çevresine sağlıklı ve dengeli bir uyum yapması ve böylece kendini gerçekleştirme için uzman kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımlardır.²⁰ Buradan hareketle, psikolojik danışma ve rehberlik yardımının öğrencilerin tüm ki-

²⁰ Muharrem Kepçeoğlu, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, (Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1985), s.10

şisel sorunlarının olduğu kadar, duygusal, meslekî ve eğitsel sorunlarının çözümünde ki etkinliğinden söz edilebilir.

Kaygıyı meydana getiren etmenler olarak öğrencinin en yakın ve doğal çevresi olan ailesine ilişkin bazı özelliklerde söz konusudur. Aile, öğrencinin sağlıklı bir kişilik gelişiminde diğer çevrelerden daha yüksek güce sahip bir değişken olarak görülmektedir.²¹ Özellikle aile içindeki kusurlu ana baba tutumları gençte kaygının oluşumundaki önemli etmenlerden biri sayılmaktadır. Öğrencilerde görülen kaygının çoğu onların okul başarılarında ana babanın yüksek beklentilerine ulaşamama kaygısından oluşur.²² Ana babanın aşırı koruyuculuğu ya da iticiliği nedeni ile yetersiz bir kimlik geliştiren kişi, günlük yaşamı sürdürebilmek için gerekli yeteneklerinin gelişmemiş olmasından eğitim ya da ça-

²¹ İbrahim Ethem Başaran, Eğitim Psikolojisi, 6. Baskı. (Ankara: Kadıoğlu Matbaası, 1980), s. 171

²² Geçtan, Ön. ver., s. 248

lışma alanındaki yarışmalarda ve yetişkin yaşamın sorumluluğunu yüklenmede, diğerlerine oranla yetersiz kalmakta, bu durum ise onun için kaçınılmaz bir kaygı kaynağı oluşturmaktadır.

Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile öğrencinin cinsiyeti,²³ kişiliği ve duyuşsal durumuna ilişkin yapılan bazı arařtırmalarda²⁴, ailenin ekonomik durumu, ana baba mesleği öğrencide kaygı yaratıcı etmenler olarak görülmekte, kaygı da öğrencinin okul başarisını etkileyebilecek güçte duyuşsal özelliklerden biri olarak kabul edilmektedir.

ARASTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Hızlı bir bedensel ve zihinsel gelişim dönemi olan gençlikteki olumsuz etkilenmeler, örseleyici yaşantılar, gençte kaygıya neden olmaktadır. Kaygı, gençin yaşadığı olumsuz duygulardan biri olup, onun ruh sağlığı

²³Gökçe, Ön.ver., s.25,26

²⁴Başaran, Ön.ver. s.172,175

ni tehdit edici nitelektedir.

Ortaöğretim gençliğinin sorunlarını belirlemek amacıyla yapılan yeni araştırmalarda cinsiyet, ana baba, yakın çevre, meslek ve iş seçimi ile ilişkili olarak alınan bazı değişkenlerin öğrencilerin ruhsal yapısını etkileyebilecek sorunlar olduğu görülmüştür.²⁵

Bu araştırma, lise son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen bazı etmenleri ortaya koyması ve ruh sağlığını koruyucu bazı değişkenler açısından incelenmesi bakımından önemli görülmektedir.

Araştırmanın ortaya koyacağı bulgular, orta-öğretim kurumlarında Psikolojik Danışma ve Rehberlik servislerinde verilecek psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin daha gerçekçi olarak planlanmasına, programlanmasına ışık tutabilir.

²⁵ Gökçe, Ön.ver. ss.29,31

P R O B L E M

Bu araştırmanın amacı, Samsun kentinde Lise ve dengi okullara devam eden son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyleri ile onların cinsiyet, başarı, okul, aile, gibi bazı özellikleri arasındaki ilişkileri incelemektir.

Alt Problemler

Bu araştırmada ele alınan problemlerin incelenebilmesi için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır :

- 1-Öğrencilerin cinsiyeti ile onların kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 2-Öğrencilerin başarıları ile onların kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 3-Öğrencilerin devam ettiğı okul türü ile kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 4-Öğrencilerin okuldaki arkadaşlık ilişkileri ile onların kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 5-Öğrencilerin girmeyi istediğı yükseköğretim

bir ilişki var mıdır?

6-Babanın öğrenim düzeyi ile öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

7-Annenin öğrenim düzeyi ile öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

8-Baba mesleği ile öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

9-Anne mesleği ile öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

10-Anne baba tutumu ile öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

11-Ailenin ekonomik durumu ile öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

12-Kardeş sayısı ile öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

D E N E N C E L E R

Araştırılan probleme ve alt problemlere dayalı olarak denenceler şu şekilde belirtilmiştir:

1-Kız öğrencilerin kaygı düzeyleri, erkek öğrencilerininkinden daha yüksektir.

2-Başarıları "yetersiz" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, başarıları "iyi" olan öğrencilere göre daha yüksektir.

3-Meslek liselerine devam eden öğrencilerin kaygı düzeyleri, genel liseler ile Anadolu lisesine devam eden öğrencilere göre daha yüksektir.

4-Okuldaki arkadaşlık ilişkileri "yetersiz" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, okuldaki arkadaşlık ilişkileri "iyi" olan öğrencilere göre daha yüksektir.

5-Tıp ve Sağlık ile Fen ve Teknik alanındaki yükseköğrenim programlarına girmeyi isteyen öğrencilerin kaygı düzeyleri, Sosyal ve İdari Bilimler ile Edebiyat ve Güzel Sanatlara girmeyi isteyen öğrencilere göre daha yüksektir.

6-Babanın öğrenim düzeyi "düşük" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, babanın öğrenim düzeyi "yüksek" olan öğrencilere göre daha yüksektir.

7-Annenin öğrenim düzeyi "düşük" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, annenin öğrenim düzeyi "yüksek" olan öğrencilere göre daha yüksektir.

8-Baba mesleği işçi, çiftci, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeyi, baba mesleği memur-subay ve serbest meslek olanlara göre daha yüksektir.

9-Anne mesleği ev hanımı, işçi ve esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, anne mesleği memur ve serbest meslek olanlara göre daha yüksektir.

10-Anne baba tutumu otoriter ve ilgisiz olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, anne baba tutumu demokratik olan öğrencilere göre daha yüksektir.

11-Ailelerin ekonomik durumu düşük olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, ailenin ekonomik durumu yüksek olan öğrencilere göre daha yüksektir.

12-Ailesinde çocuk sayısı çok olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, ailelerinde çocuk sayısı az olan öğrencilere göre daha yüksektir.

S I N I R L I L I K L A R

Bu araştırmanın kapsamına Samsun kenti Belediye sınırları içinde bulunan Meslek liselerinden; Endüstri meslek, Kız Meslek, Ticaret, İmam-Hatip lisesi; genel liselerden; Namık Kemal, Mithat Paşa Lisesi ile Anadolu

Lisesine 1989-1990 öğretim yılında devam eden son sınıf öğrencilerinden ikişer sınıf alınmıştır.

Araştırmanın sonuçları bu sınırlar içinde değerlendirilmelidir.

T A N I M L A R

Bu araştırmada geçen temel kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

1-Sürekli kaygı: Kişinin kendi öz değerlerinin tehdit edildiğini sanılması ya da içinde bulunduğu durumun stresli olarak algılanması sonucunda duyduğu kaygıya denmektedir.

2-Başarı: Kişinin-öğrencinin çevresiyle etkileşiminin ürünü olarak geliştirdiği hedeflerle, tutarlı davranışlar bütünüdür.²⁶ Başarı öğrencilerin kendi ifadelerine göre ele alınmıştır.

²⁶ Benjamin S. Bloom, İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme, Çev. Durmuş Ali Özçelik. (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1979), s.299

7- Anne Baba Tutumu: Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları, (1) demokratik, (2) otoriter, (3) ilgisiz olmak üzere üç grup olarak ele alınmıştır.

(1) Demokratik anne baba tutumu: Güven ve anlayış ortamında sert ve aşırı yöntemlere itibar edilmeden çocuğa öz denetimin yani, onun davranışlarını düzenlemesini sağlayacak kendi kendini yönetme yeteneğinin kazandırıldığı tutum kastedilmektedir.²⁷

(2) Otoriter anne baba tutumu: Sıkı bir eğitim ortamında sert ve aşırı yöntemlerle baskının, kuralların ve cezanın sözkonusu olduğu, hoş görünün, esnekliğin olmadığı bir tutum anlamında kullanılmaktadır.²⁸

(3) İlgisiz anne baba tutumu: Çocuğa karşı ilgisiz, maddi manevi ihtiyaçlarına karşı duyarsız, sevgi ve şefkati yetersiz, kontrolü gevşek olan bir tutum ifade edilmektedir.²⁹

²⁷Yörükoğlu, Ön.ver. s.140

²⁸Aynı, s.135

²⁹Aynı, s.138

B Ö L Ü M II

İLGİLİ ÇALIŞMALAR VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde öğrencilerin kaygı düzeyi ile onlarda kaygı kaynağı oluşturabilecek etmenlerle ilgili olarak yurt dışında ve yurt içinde yapılan çeşitli çalışmalara ve araştırmalara yer verilmiştir.

1- Yurt dışında yapılan çalışmalar ve araştırmalar :

Kaygı düzeyi ile ilgili olarak yurt dışında, kolej ve üniversite öğrencileri üzerinde çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalardan bazılarının bulguları aşağıda verilmiştir.

Kaygı ve başarı arasındaki ilişkiyi araştıran Atkinson,³⁰ kaygı düzeyi yüksek kişilerin başarısızlığa karşı, kaygı düzeyi düşük olanlardan çok daha fazla du-

³⁰J.W.Atkinson, "Strength of Motivation and Efficiency of Performance", (In.J.W.Atkinson and J.O.Reynor

yarlı olduklarını gözlemiştir.

Gray³¹ da benzeri bir araştırmada kaygılı olma ile cezaya gösterilen duyarlılık arasında yüksek bir ilişki bulunduğunu, bu nedenle kaygılı kişilerin verilen bir işi çok yavaş fakat çok az hata yaparak yerine getirdiklerini belirtmiştir.

Sarason,³² Schachter, kaygı ve sosyal davranış ilişkisi konusundaki çalışmalarda yüksek kaygı düzeyine sahip öğrencilerde okul ve okul dışı etkinliklerde grup içi etkileşiminden soyutlanma eğilimi gösterdiklerini belirtmektedir.

Stevenson ve yardımcıları,³³ kaygı düzeyleri ile zihni başarı arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarında ikisi arasında negatif korelasyonun bulunduğunu göstermişlerdir. Araştırmacılar, dil ile konuşma, okuma, yazma ile ilgili görevlerin başarılmasında kaygının en geriletici etmen olduğu sonucuna varmışlardır. Mc Candless

³¹Ören, Ön.ver. s.17

³²Aynı, s.18

³³Jersild, Ön.ver. s.419

ve arkadaşları, 4., 5., 6., sınıflardaki öğrencilerin kaygı düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmacılar, çalışma sonunda yüksek kaygı düzeyine sahip öğrencilerin güç akademik hünelerleri göstermede başarısız olduklarını ortaya koymuşlardır.

Philips ve arkadaşlarının yaptıkları bir araştırmada ise, çocuklara açık kaygı cetveli ve bir zeka testi ile birlikte güçlükleri ve karmaşıklıkları farklı bazı testlerde uygulanmıştır. Araştırmacılar, test sonunda açık kaygıları yüksek olan çocukların kaygı testi puanları ile başarı testi puanları arasında negatif bir ilişki olduğunu saptamışlardır.³⁴

Spielberger'in³⁵ kolej öğrencilerinin akademik başarısında ki görünen kaygının etkileri üzerine yaptığı bir araştırmasında öğrencilerin üç yıllık dönemindeki

³⁴Jersild, Ön.ver. ss.418-419

³⁵Charles D.Spielberger, "The Effects of manifest Anxiety on The Academic Achievement of College Students" Mental Hygiene,1962, 46, 420, 426.

başarıları incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; orta yetenekli ve düşük not alan öğrencilerin kaygıları, orta yetenekli ve başarılı öğrencilerden daha yüksek olarak bulunmuştur. Az yetenekli ve düşük not alan öğrencilerin ise kaygılarının farkında olmadıkları ancak en yüksek kaygı yüzdesine sahip öğrenciler oldukları tespit edilmiştir.

Son yıllarda kaygı ile insanlığı tehdit edici nitelikte olan bazı çevresel tehlikeler arasında ilişkileri araştıran çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bunlardan, Zweigenhaft ve arkadaşlarının Amerikan, İngiliz ve Avusturya'lı öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmada, öğrencilerin nükleer savaşa ilişkin kaygı duydukları, fakat bu kaygıları ile nükleer tehdiğe ilişkin bilgi düzeyleri arasında ilişki bulunmadığını saptamışlardır. Nükleer savaş korkusunun ele alındığı araştırmalarda, araştırmaya katılan deneklerin nükleer savaşa ilişkin tutumları ile kaygı düzeyleri arasında bir takım ilişkiler bulunmuştur.³⁶

³⁶R.L.Zweigenhaft, Jennings, P.Rubinstein, S.C.and

Hamilton, Chavez ve Keilin birlikte yaptıkları araştırmada, Amerika'lı üniversite öğrencilerine MAACL (Multiple Affect Adjec Live Check List) uygulamış, sonuçta öğrencilerin nükleer tehlikeye bakış açıları ile kaygı düzeyleri arasında bazı ilişkiler belirlenmiştir. Örneğin silahsızlanmadan yana olanların kaygı düzeyleri, bir nükleer savaş çıkmayacağına inananların ve böyle bir savaş çıksa bile Amerika'nın rahatlıkla başaracağına inananların kaygı düzeylerinden daha yüksek olarak bulunmuştur.³⁷

Goldenring ve Doctar'ın yaptıkları bir araştırmada ise, bir grup gence Spielberg'in Durumluk Kaygı (State Anxiety) Testi uygulamışlar, çeşitli kötü ihtimaller arasında en fazla nükleer savaşa üzüldüklerini belirten deneklerin, diğer deneklere oranla (a) daha az kaygılı oldukları; (b) nükleer savaş konusunda ana babalarıyla daha sık tartıştıkları; (c) nükleer güce ilişkin daha fazla bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir.³⁸ Adı geçen araştırmacılar, elde ettikleri sonuçları genel ola-

³⁷R.L. Zweigenhaft, Jennings, P. Rubinstein, Ön.ver.s.476

³⁸ M. Goldenring and Doctar, P. "The..."

rak şu şekilde yorumlamaktadırlar: Kaygının her düzeyi zararlı değildir. Orta düzeyde kaygılı gençler, kaygılarını başkaları ile paylaşan, tehlike konusunda bilgi toplayan ve tehlike ile başa çıkmak için gerçekçi önlemler alan gençlerdir. Bireyde düşük kaygı umursamazlık olarak kendini gösterirken, yüksek kaygı depresyona girmesine, tehlike karşısında donup kalmasına yol açmaktadır. Böyle olunca da düşük ve yüksek kaygılı kişiler, gerçek tehlike karşısında daha az hayatta kalma ve dolayısıyla gelecek kuşaklara özelliklerini daha az ulaştırma şansına sahip olacaklardır.

Bir çok araştırmacı kaygılı bireylerin özellikleri konusunda ortak bir noktada birleşmektedir. Onlara göre, kaygılı bireyler, kendilerine güvenlerini kolayca kaybeden, aşırı duyarlı, otorite olarak algıladığı kişilerce yönlendirmeye eğilimli, bağımlı; bu nedenle de hata yapmaktan korkan, değerlendirme durumlarında ya da benliğini tehdit edici olarak düşündüğü koşullarda geri çekilen; çoğu kez pasif kaçma davranışı gösteren, verilen problem karmaşıklaştıkça onun çözümündeki etkinliğini yitiren kişilerdir.

II. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar ve Araştırmalar.

Kaygı ile ilgili olarak ülkemizde yapılan başlıca araştırmalar özetle aşağıda verilmiştir.

Ersever'in "Stres'in ruh hastalığıyla ilişkisini içeren çok faktörlü kavramsal bir model" adlı çalışmasında, tahrip edici stresin bireyin rahatsızlık içinde davranımda bulunmasına neden olduğunu, aynı zamanda stres, psikik çatışma ve kaygının birbiriyle olan ilişkisi neticesinde ruh hastalıklarına yol açtığı sonucuna varılmaktadır.³⁸

Bozak, kaygı ile öğrencilerin okul başarıları arasında ki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, kaygı düzeyinin öğrencilerin okul başarılarında etkin olduğunu ortaya koymuştur.³⁹

³⁸Oya G.Ersever, "Stres'in Ruh Hastalığıyla İlişkisini İçeren Çok Faktörlü Kavramsal Bir Model'e Ait Bir Araştırma", Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 1985, ss.33-38.

³⁹M.Bozak, "Anksiyete ve Okul Başarısı Arasındaki İlişkiye Ait Bir Araştırma", 1982, Psikoloji Dergisi,

Baltaş ve arkadaşlarının, "Kaygı düzeyi açısından okullar arası faktör" konulu çalışmalarında: girişi sınavsız okullardan gelen kız öğrencilerin kaygı düzeyleri, girişi sınavlı olan okullardan gelen kız öğrencilerinkinden daha yüksek çıktığı gözlenmiştir. Kız öğrencilerin kaygı düzeyleri, ile erkek öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında bir fark septanmamış, genelde kız öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı ortalaması erkek öğrencilerin kaygı ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. En ilginç bulgular ise; orta öğretime sınavsız olan okullardan gelen öğrencilerin durumluk kaygılarının, girişi sınavlı olan okullardan gelen öğrencilerin kaygılarından daha yüksek olduğu ve yine bu öğrencilerin durumluk kaygı açısından genel cerrahi hastalarından daha yüksek bir kaygıya sahip olmalarıdır.⁴⁰

Kayır, tek ve kardeşli ergenlerde kaygıyı incelemiştir. Çalışma sonucunda, tek çocuklarda görülen

⁴⁰ Acar Baltaş, "Kaygı Düzeyi Açısından Okullar Arası Farklar", XXII.Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları, (İzmir Ege Ün. Basımevi

kaygının, kardeşli çocuklardan daha yüksek olmadığını saptamıştır.⁴¹

Anne babanın çocuklarına karşı demokratik veya otoriter tutumunun uyum düzeyine etkisini araştıran Uluğtekin ve Bilâl'e göre; demokratik anne baba tutumu ile çocukların uyum düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.⁴²

Kozacıoğlu, düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden üç İstanbul lisesinde 150 öğrenci ve öğrenci anne babaları ile yaptığı bir çalışmada, ailenin çocuk yetiştirme tutumu ile, ergenin kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre; düşük sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin, aşırı kontrolcü annelik ile baskı disiplinini, yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki annelerden daha fazla benimsedikleri ve destekledikleri görülmüştür. Orta ve

⁴¹Arşaluş Kayır, "Tek ve Kardeşli Ergenlerde Anksiyete", 3.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, (İstanbul:İstanbul Ün.Yayınları,1984)

⁴²Ayla Akbaş, "Ergenlerin Kendini Gerçekleştirme Düzeylerini Etkileyen Bazı Faktörler", Doktora Tezi, (Ankara:Hacettepe Üniversitesi,1989) s. 38

yüksek ekonomik seviyedeki annelerin ise, eşitlik, paylaşma, çocuğa karşı demokratik tutum gibi kavramları içeren boyuta ön planda yer vermekle birlikte, aşırı denetim, çocuktan bağımlı olmasını isteme, konuşma gibi konuları kapsayan boyutuda benimsedikleri anlaşılmalıdır. Araştırma sonucunda, düşük sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden öğrencilerde sürekli kaygı puanlarının, orta ve yüksek ekonomik düzeyi temsil eden öğrencilerden daha yüksek olma eğilimi gösterdiği saptanmıştır.⁴³

Le Compte tarafından ailenin tutumuna bağlı olarak çocukta durumluk-sürekli kaygı durumu incelenmiştir. Araştırmada, birinci sınıflardaki çocukların henüz çevredeki korkuyu anlamadıklarından yüksek kaygı göstermedikleri görülmüştür. Ayrıca küçük çocuklarda sosyo-ekonomik düzeyin kaygıyı etkilediği de görülmüştür. Düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocuklarda kaygı düzeyi, yüksek sosyo-ekonomik düzeyden gelenlere kıyasla daha yüksek bulunmuştur.⁴⁴

⁴³Ören, Ön.ver. s.13

⁴⁴Güney Le Compte, Ayhan Le Compte, Üç Sosyo-Ekonomik Düzeyde Ankara'lı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları.

Beba, "çalışan toplumdaki evli kadın ve kaygı" konulu araştırmasında, 40 çalışan Türk kadını ile 40 ev kadınının sosyo-ekonomik düzeyleri ile durumluk-sürekli kaygı envanteri -STAI- puanlarının ortalamalarını karşılaştırmıştır. Araştırma bulgularına göre; çalışan kadınların kaygı düzeylerinin, ev kadınlarının kaygı düzeylerinden biraz daha yüksek olduğu görülmüştür.⁴⁵

Züleyhan, dokuzuncu sınıf öğrencilerinde sınav kaygısı ve sürekli kaygı düzeyleri yüksek olanların sınav kaygısını azaltmada bilişsel davranış değiştirme, bilişsel tedavi ve duyarsızlaştırma tedavisi şeklinde uygulanan tedavi yöntemlerinin etkinliğini incelediği araştırmasında, öğrencilerin kaygı düzeylerini durumluk sürekli kaygı envanteri ile saptamıştır. Haftada bir olmak üzere, sekiz hafta süreyle uygulanan üç tür tedavi sonucu, bilişsel davranış değiştirme yönteminin diğer yöntemlerden daha fazla kaygı azalmasına neden oldu-

⁴⁵ Nesrin Beba, Değişen Toplumda Çalışan Evli Kadın ve Kaygı, Yüksek Lisans Tezi, (İzmir: Ege Ün. Sosyal Bilimler Fakültesi, 1979)

ğu anlaşılmıştır. Tedavi sonrası ölçümlerde ise en çok durumluk kaygıda olmak üzere sürekli ve sınav kaygılarında anlamlı bir düşüş olduğu gözlenmiştir.⁴⁶

Ören "Grupla psikolojik danışmanın ilkokul öğrencilerinin Genel ve Sınav Kaygı Düzeylerine Etkisi" konulu çalışmasını, Saranson'un "Genel ve Sınav Kaygı Ölçeğini" uyguladığı öğrencilerden aldıkları puana göre kaygı düzeyi yüksek, 80 öğrenci üzerinde yapmıştır. Öğrencilere haftada iki saatlik oturumlar şeklinde, 10 hafta süreyle grupla psikolojik danışma uygulanmış, sonuçta öğrencilerin genel ve sınava ilişkin kaygılarını azaltmada psikolojik danışmanın etkili olduğu görülmüştür.⁴⁷

Öner, farklı sosyo-ekonomik düzeyde olan beş ilkokulun öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında; Türk öğrencilerinin aynı yaş ve sınıftaki Amerikan ve İngiliz öğrencilerinden daha yüksek kaygı gösterdik-

⁴⁶Necla Öner, Ayhan Le Compte, Süreksiz Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı, (İstanbul: Boğaziçi Ün. Yayınları, NO.33,1985), s.19

⁴⁷Ören, Ö.n.ver. ss.19-59

lerini sepmiştir. Yine, aynı araştırmada kızların ve düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin genel ve sınav kaygılarının, erkeklerden ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.⁴⁸

Ülkemizde bazı hastalıklar ile kaygı arasında ki ilişkiyi araştıran çalışmalar da yapılmıştır. Bunlardan, Le Compte normal ve psikiyatrik bozukluğu olan bireyleri sürekli kaygı ve özdeğer (self esteem) boyutlarına göre karşılaştırmak ve bu boyutlar arasındaki ilişkiyi sepmek amacıyla seri halinde dört çalışma yapmıştır. Bulgular araştırmacının beklentileri doğrultusunda olmuş, normal öğrenci ve tedavi gören psikonevrozlar dahil olmak üzere, yüksek kaygılı bireylerin cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyleri ne olursa olsun özdeğer seviyesi düşük çıkmıştır. Yüksek kaygılı bireylerin kendilerini değerli bulmadıkları, kendileri hakkındaki fikirlerin olumsuz olduğu ve genellikle kendilerinden memnun olmama eğilimi gösterdikleri anlaşılmıştır.⁴⁹

⁴⁸Ören, Ön.ver. s.30

Kumral, ameliyat olan genel cerrahi hastalarındaki kaygı seviyesi ile ameliyat sonrası ağrı duygusu ve hasta-hemşire etkileşimi arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmasında, hastaların ameliyat öncesi, ameliyat sonrası ve taburcu olmadan kaygı derecelerini, Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri ile ölçmüş, hastaların sürekli kaygı düzeyleri ne olursa olsun ameliyata girmeden önceki durumluk kaygı seviyelerinde önemli yükselmeler olmuştur. Ameliyat stresi ortadan kalktıktan sonra, özellikle taburcu olmadan önce, durumluk kaygıda önemli bir düşme görülmüştür. Diğer taraftan aynı hastaların her üç ölçümedeki sürekli kaygı puanlarında önemli bir değişme görülmemiş, sürekli kaygı düzeyinin duruma ve koşullara göre değişkenlik göstermediği saptanmıştır. Ayrıca ameliyattan korktuklarını ifade eden hastalarla, korkmadığını ifade eden hastalar arasında durumluk-sürekli kaygı puanları yönünden fark olduğu görülmüştür.⁵⁰

⁵⁰ Öner ve Le Compte, Ön.ver. s.21

Güleç, ameliyat öncesi ortaya çıkan korku ve kaygının hastaların sosyo-ekonomik düzeyleri ile olan ilişkisini incelemiştir. Düşük ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyden 80 cerrahi hastasıyla, kontrol olarak kabul ettiği 80 dahiliye hastasının, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri puanlarını, Gözlenen Kaygı Belirtileri Formundan elde edilen puanlarla karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda, yüksek sosyo-ekonomik düzeyden gelen cerrahi hastaların ve kadınların ameliyat öncesi kaygılarının diğerlerinden önemli seviyede daha yüksek olduğu saptanmıştır.⁵¹

Salihoğlu, Ankara Üniversitesi ile Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakülteleri hemodiyaliz bölümlerinde tedavi edilen, 29 erkek ve 11 kadın hasta üzerinde yaptığı araştırma bulgularına göre, tüm hastaların diyaliz öncesi ve sonrası durumluk kaygı seviyesinde önemli farkların olduğu gözlenmiştir. Diyaliz öncesi 45-35 olan kaygı puanı, diyaliz sonrası 42-40'a düşmüş ve bu

⁵¹Öner ve Le Compte, Ön.ver. s.21

fark 0.01 seviyesinde önemli bulunmuştur. Yine, aynı araştırmada hastaların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, tedavi süresi gibi genel tanıtıcı özellikleri dikkate alınarak yapılan karşılaştırmalarda erkeklerin, 30 yaşından büyük olanların, yüksek öğrenim görmemiş tüm hastaların, evlilerin, orta gelir düzeyinde olanların ve beş yıldan az süredenberi tedavi gören hastaların diyaliz sonrası durumluk kaygı puanlarında önemli düşmeler olduğu gözlenmiştir. Bekar hastaların ise, diğer özellikleri ne olursa olsun en yüksek kaygı seviyesinde olduğu septanmıştır.⁵²

Dökmen'de kaygı ve güncel bir konu olan radrasyon ile ilgili olarak ilginç bir çalışma yapmıştır.

"Kaygının ve Radrasyon Bilgisinin Radrasyonlu Çay İçmeyi Azaltmada ki Rolü" adlı çalışmasına Ankara Üniversitesine bağlı bazı fakültelerin öğretim elemanları ile fakülte öğrencileri üzerinde yapmıştır. Araştırmada görev alan toplam denek sayısı 186 dır. Dökmen, bu araştırmasında deneklere, Spielberger'in Sürekli Kaygı Envanteri

ile basın yayın organlarında radyasyonlu olduğu ileri sürülen çayla ilgili bir anket uygulamıştır. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre, radyasyon konusunda yeterli bilgiye sahip olan ve olmayan iki grup arasında, radyasyonlu çayı içme bakımından bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır. Kaygı düzeylerine göre düşük, orta ve yüksek olmak üzere ayrılmış olan üç denek grubunun radyasyonlu çay içmeyi azalttığı görülmüştür. En fazla azalmanın ise orta düzeyde kaygıya sahip grupta olduğu tespit edilmiştir. Çay içmeyi eskiye oranla azaltmayan deneklerin ise, yüksek düzeyde kaygıya sahip grupta yer aldığı anlaşılmıştır. Bu bulgu, araştırmacı tarafından kaygı düzeyleri yüksek deneklerin, savunma mekanizmalarını kullanarak çay içmeye devam ettikleri şeklinde yorumlanmıştır.⁵³

⁵³Üstün Dökmen, "Kaygının ve Radyasyon Bilgisinin Rad-

B Ö L Ü M * III

Y Ö N T E M

Bu bölümde araştırmanın evren ve örnekleme, bilgi toplama araçları, bilgilerin toplanması ve analizi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 1989-1990 öğretim yılında Samsun kenti belediye sınırları içinde bulunan meslek liselerinden; Endüstri Meslek, Kız Meslek, İmam-Hatip, Ticaret Lisesi; genel liselerden Namık Kemal, Mithat Paşa, Lisesi ile Anadolu Lisesinin son sınıflarına kayıtlı 2355 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırma örneklemine, evrenin özelliği gözönüne alınarak her lisenin son sınıflarından ikişer sınıf alınarak, küme (stratified) örnekleme yoluna gidilmiştir. Böylece örneklem kapsamına, ilgili öğretim yılında bu okullarda okuyan 509 öğrenci girmiştir.

Araştırma evreninde bulunan ve örneklem kapsa-

Tablo-1'de verilmiştir.

TABLO - 1
ÖRNEKLEME GİREN ÖĞRENCİLERİN OKULLARA GÖRE
DAĞILIMI

| OKULLAR | Toplam ögr. sayısı | Örnekleme giren öğrenci sayısı |
|------------------------|--------------------|--------------------------------|
| Endüstri Meslek Lisesi | 360 | 87 |
| Kız Meslek Lisesi | 105 | 64 |
| İmam-Hatip Lisesi | 176 | 60 |
| Ticaret Lisesi | 751 | 63 |
| Namık Kemal Lisesi | 700 | 90 |
| Mithat Paşa Lisesi | 123 | 84 |
| Anadolu Lisesi | 140 | 61 |
| GENEL TOPLAM | 2355 | 509 |

Tablo-1'in incelenmesinden anlaşılacağı gibi öğrenciler araştırma evrenine yüksek oranlarda alınmışlardır.

Bilgi Toplama Araçları

Bu araştırmada, bilgi toplamak amacı ile, Spielberger ve Arkadaşları tarafından geliştirilip ülke-mizde ner ve Le Compte tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Kendini Değerlendirme Anketi" ile, araştırmacı tarafın-dan hazırlanan "Kişisel Bilgi Anketi" kullanılmıştır.

A) Kendini Değerlendirme Anketi:

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan lise son sınıf ğrencilerinin kaygı düzeyini ölçmek üzere Spielberger ve Arkadaşları tarafından geliştirilmiş olup, ner ve Le Compte tarafından Türkçe'ye uyarlanan Kendini Değerlen-dirme Anketi (EK-1) kullanılmıştır.

Bu anket, Spielberger ve Arkadaşları tarafından Durumluk ve Sürekli Kaygı seviyelerini ayrı ayrı saptamak amacıyla geliştirilmiş olup, Spielberger'in iki faktörlü kuramına dayanmaktadır. Durumluk ve Sürekli Kaygı Envan-teri kısa ifadelerden oluşan bir kendini değerlendirme (Self-evaluation) anketidir. Başlangıçta normal yetiş-kinlerde kaygıya araştırma amacı ile geliştirilmiş olan bu ölçeğin, sonraki denemelerde lise öğrencilerine, psi-

kiyatrik bozuklukları ve fiziki hastalıkları olan birey-
lere de uygun olduğu görülmüştür. Araç hazırlayanlar
bireylerin ölçek sorularını çekinmeden, samimi ve savun-
masız bir tarzda cevaplandırmasını kolaylaştırmak için
Envanterin başlığında test sözcüğünü kullanmamışlar, En-
vantere Kendini (öz) Değerlendirme Envanteri demişlerdir.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri, yirmişer
olmak üzere toplam kırk maddeden oluşan iki ayrı ölçeği
içerir. Durumluk Kaygı Ölçeği bireyin belirli bir anda
ve belirli koşullarda kendini nasıl hissettiğini betimle-
mesini, içinde bulunduğu koşullara ilişkin duygularını
dikkate alarak cevaplandırmasını gerektirmektedir. Sü-
rekli Kaygı Ölçeği ise, bireyin genellikle nasıl hisset-
tiğini betimlemesini gerektirmektedir. Bu araştırmada
öğrencilerin genellikle nasıl hissettikleri ile ilgile-
nildiğinden Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır.

Kendini Değerlendirme Anketi maddelerinde ifa-
de edilen duygu ya da davranışlar bu tür yaşantıların
sıklık derecesine göre (1) hemen hiç bir zaman, (2) bazen
(3) çok zaman ve (4) hemen hemen her zaman, şeklinde işa-

retlenecek dört seçenek olarak belirtilmiştir. Öğrenciler her ifadenin kendilerini yansıtırma sıklığını bu seçeneklerden birisini işaretleyerek belirtmektedirler.

a) Kendini Değerlendirme Anketinin Puanlanması:

Ankette iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar (1) doğrudan ya da düz (direct) ve (2) tersine dönmüş (reverse) ifadelerdir. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları; tersine ifadeler ise olumlu duyguları dile getirmektedir. Doğrudan ve tersine dönmüş ifadelerin her biri için iki ayrı anahtar hazırlanmış, böylece bir anahtarla doğrudan ifadelerin toplam ağırlıkları saptanmıştır. Doğrudan ifadeler için elde edilen toplam puandan ters ifadelerin toplam puanı çıkartılıp elde edilen sayıya, önceden saptanmış ve değişmeyen bir değer olan 35 sayısı eklennmiştir. Her bir öğrenciye ait cevap el ile bu şekilde hesaplandıktan sonra, her öğrenciye ait bir kaygı düzeyi puanı bulunmuştur.

Ankette elde edilecek toplam puan 20 ile 80 arasında değişmektedir. Toplam puan, 20-35 arasında ise düşük, 36-41 arasında orta, 42-80 arasında ise yüksek

b) Kendini Değerlendirme Anketinin Geçerliliği:

Kendini Değerlendirme Anketi'nin geçerlik çalışmaları Öner ve Le Compte tarafından yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin normal grubu, dış tedavisi ve cerrahi hastaları ile psikiyatri hastalarının da hasta gruplarını oluşturduğu çalışmada sınav, tedavi ve ameliyat gibi tehdit edici ya da tehlikeli durumlar stres koşulları olarak kabul edilmiştir. Sınav, tedavi ve ameliyattan önce ve sonra uygulanan kaygı ölçeklerinden elde edilen puanlar karşılaştırılmıştır. Bulgular ölçeklerin kuramsal yapı geçerliğini destekler nitelikte bulunmuştur.

Öner, değişik zaman ve koşullarda yaptığı uygulamalarda, durumluk ve sürekli kaygı puanları arasındaki korelasyonu .62 olduğunu bulmuştur. Ölçeklerin kriter geçerliğini destekleyen diğer veriler Türk-Amerikan örneklem gruplarını karşılaştırılması ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler Durumluk Sürekli Kaygı Envanterinin geçerliğinin bir kanıtı sayılmıştır. Daha önceden yapılan geçerlik çalışmaları yeterli kabul edilerek, bu araştırmada ayrıca bir geçerlik çalışmasına

gerek duyulmamıştır.

c) Kendini Değerlendirme Anketinin Güvenirliği:

Öner ve Le Compte, lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarda Anketin iç tutarlılığı ve güvenirliliğini Kuder Richardson 20, "item Remainder korelasyonları" ve "testin tekrarı" tekniğiyle saptamışlardır. Kuder Richardson güvenirliliği, sürekli kaygı envanteri için .83 ile .87 arasında, durumluk kaygı envanteri için .83 ile .92 arasında, İtem Remainder güvenirliliği; sürekli kaygı ölçeği için .34 ile .72, durumluk kaygı envanteri için, .42 ile .80 arasında, testin tekrarı güvenirliliği ise sürekli kaygı envanteri için .71 ile .86 arasında, durumluk kaygı envanteri için .26 ile .68 olarak bulunmuştur.⁵⁴

Kendini Değerlendirme Anketi ile ilgili olarak yapılan bu güvenirlilik çalışmaları yeterli bulunarak bu araştırma için ayrıca bir güvenirlilik çalışmasına gerek duyulmamıştır.

⁵⁴Öner ve Le Compte, Ön.ver. ss.11-13

B) Kişisel Bilgi Anketi:

Araştırmada bağımlı değişken olan kaygı düzeyini etkileyebileceği düşünülen bazı bağımsız değişkenler belirlenmiştir. Anket'in hazırlanmasında, konu ile ilgili yayın ve araştırmalar taranmış ve bu konu ile ilgili uzmanların görüşleri alınmıştır. Bu çalışmalar sonucunda, öğrencinin kaygı düzeyini etkileyebileceği düşünülen 12 etmen elde edilmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturan bu etmenler şunlardır; öğrencilerin cinsiyeti, devam ettiği okulun geçidi, okuldaki arkadaşlık ilişkilerinin yeterlik derecesi, girmeyi istediği yüksek öğrenim program geçidi, baba öğrenim düzeyi, anne öğrenim düzeyi, baba mesleği, anne mesleği, anne baba tutumu, ailelerinin ekonomik durumunun nasıl olduğu, sahip olunan kardeş sayısı. Bu etmenleri ölçmek üzere hazırlanan Kişisel Bilgi Anketi (EK-2) ile Kendini Değerlendirme Anketi, küçük bir öğrenci grubuna uygulanarak ön denemesi yapılmıştır. Uygulama sırasında, bir güçlükle karşılaşılmadığı görülmüştür.

Bilgilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan Kendini Değerlendirme Anketi ile Kişisel Bilgi Anketi'nin uygulanması 15 Nisan- 15 Mayıs 1990'da yapılmıştır. Anketler uygulanmadan önce gerekli yerlerden izin alınmış ve hangi saatte uygulama yapılacağı önceden randevu alınarak belirlenmiştir. Anketler araştırmacı tarafından ders saatleri içinde uygulanmıştır. Tel zimba ile birbirine tutturulan her iki anketin cevaplandırılması anketler üzerinde yapılmıştır. Ayrı bir cevap kağıdı kullanılmamıştır.

Bilgilerin Analizi

Uygulama sonucunda, Kendini Değerlendirme Anketinin puanlanması elle yapılmış ve her bir öğrenci için bir kaygı düzeyi puanı bulunmuştur. Gerek bu puanlar, gerekse Kişisel Bilgi Anketine öğrencilerin verdikleri cevaplar kodlanarak bilgisayar için hazırlanmıştır. Bu veriler Samsun Dersanesi Bilgi İşlem Merkezi tarafından analiz edilmiştir.

Araştırma denencelerinin test edilmesi işleminde verilerin özelliği gözönüne alınarak t-testi kullanılması uygun görülmüş ve önem düzeyi olarak 0.05 düzeyi seçilmiştir.

Araştırmada hesaplanan \bar{X} (ortalama), s (standart kayma), sd (serbestlik derecesi) ve t değerleri tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırmada kullanılan t-testi istatistiksel çözümlene tekniğinin formülü aşağıdaki gibidir:⁵⁵

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

⁵⁵Niyazi Kerasar, Bilimsel Araştırma Yöntemi, (Ankara: Bilim Yayınları, 1986), s.254

B Ö L Ü M İ V

B U L G U L A R

Bu bölümde araştırmanın denencelerinin test edilmesi için istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde verilerek açıklanmaktadır.

Bulguların verilisinde denencelerin sunuluşunda ki sıraya uyulmuştur.

1. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Denence 1: "Kız öğrencilerin kaygı düzeyleri erkek öğrencilerinkinden daha yüksektir."

Öğrencilerin cinsiyetine göre kaygı düzeyleri ile ilgili puan ortalamaları Tablo-2'de verilmiştir.

TABLO-2
CİNSİYETE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYİNE
AİT PUAN ORTALAMALARI

| Cinsiyet | N | \bar{X} | S |
|----------|-----|-----------|------|
| Kız | 254 | 49.79 | 7.83 |
| Erkek | 255 | 41.11 | 6.57 |

Tablo-2'deki bilgilere göre, kız öğrencilerin kaygı puanı ortalamalarının, erkek öğrencilerin kaygı puanı ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu puanlar arasındaki farkın önemli olup olmadığını test etmek için t-testi uygulanmış, alınan sonuçlar Tablo-3'te verilmiştir.

TABLO-3

CİNSİYETE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYİ
PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Cinsiyet | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç |
|----------|-----|------|-------------|--------|
| Kız | 507 | 5.74 | P .05 | Önemli |
| Erkek | | | | |

Tablo-3 incelendiğinde, kız öğrencilere ilişkin kaygı düzeyi puan ortalamasının, erkek öğrencilere ait kaygı düzeyi puan ortalamasından yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İki grup arasında yapılan t-testi sonucunda aralarında ki farkın önemli olduğu görülmüştür. Bu sonuç, kız öğrencilerin kaygı düzeyleri,,erkek öğrencilerin kaygı düzeylerinden daha yüksektir denencesini doğ-

rulamaktadır. Yani öğrencilerin kaygı düzeyi ile cinsiyetleri arasında 0.05 düzeyinde önemli bir ilişki vardır.

2. Genel Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin

Kaygı Düzeyleri

Denence 2: "Başarıları "yetersiz" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, başarıları "iyi" olan öğrencilere göre daha yüksektir."

Bu denenceyi sınamak amacı ile öğrenciler, genel başarı durumuna göre "yetersiz" ve "iyi" olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Öğrencilerin genel başarı durumlarına göre kaygı düzeyleri ile ilgili puan ortalamaları Tablo-4'te verilmiştir.

TABLO-4
GENEL BAŞARI DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI
DÜZEYİNE AİT PUAN ORTALAMALARI

| Genel Başarı Durumu | N | X | S |
|---------------------|-----|-------|------|
| İyi | 275 | 41.93 | 7.07 |
| Yetersiz | 234 | 44.14 | 7.71 |

Tablo-4'te, genel başarı durumu "yetersiz" o-

durumu "iyi" olan öğrencilerin kaygı puan ortalamasından farklı olduğu görülmektedir.

Genel başarı durumu "yetersiz" olan öğrenciler ile genel başarı durumu "iyi" olan öğrencilerin kaygı puanları arasındaki bu farkın önemli olup olmadığını incelemek için t-testi uygulanmış, alınan sonuçlar Tablo-5'te verilmiştir.

TABLO-5
GENEL BAŞARI DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI
DÜZEYİ PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Genel Başarı Durumu: | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç |
|----------------------|-----|------|-------------|--------|
| İyi | | | | |
| Yetersiz | 507 | 3.35 | P .05 | Önemli |

Tablo-5 incelendiğinde, iki grup arasında yapılan t-testi sonucunda aralarındaki farkın 0.05 düzeyinde olduğu görülmektedir. Tablodan anlaşıldığı gibi, bu sonuç başarıları "yetersiz" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, başarıları "iyi" olan öğrencilere göre daha yüksektir denencesini doğrular niteliktedir.

3. Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Kaygı

Düzeyleri

Denence 3: "Meslek Liselerine devam eden öğrencilerin kaygı düzeyleri, genel liseler ile Anadolu lisesine devam eden öğrencilere göre daha yüksektir."

Öğrencilerin halen okudukları lise çeşidine göre kaygı düzeyleri ile ilgili puan ortalamaları Tablo-6'da verilmiştir.

TABLO-6
OKUL ÇEŞİDİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYİNE
AİT PUAN ORTALAMALARI

| Okul Çeşidi | N | \bar{X} | S |
|----------------|-----|-----------|------|
| Genel Lise | 161 | 43.41 | 7.02 |
| Anadolu Lisesi | 61 | 39.23 | 8.94 |
| Meslek Lisesi | 207 | 43.47 | 7.29 |

Tablo-6'da, genel liseler ile meslek lisesi öğrencilerinin birbirine yakın puanlarla yüksek kaygı puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Anadolu lisesi öğrencileri ise ortalama 39.23 gibi bir pu-

Bu ortalamalar arasındaki farkların önemli olup olmadığını incelemek üzere yapılan t-testi sonuçları ise Tablo-7'de verilmiştir.

TABLO-7
OKUL ÇEŞİDİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYİ
PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Okul Çeşidi: | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç |
|----------------------------|-----|------|-------------|---------|
| Genel Lise-Anadolu Lisesi | 120 | 3,47 | $P < .05$ | Önemli |
| Genel Lise-Meslek Lisesi | 366 | 0.09 | $P > .05$ | Önemsiz |
| Anadolu Lisesi-Meslek Lis. | 266 | 3.69 | $P < .05$ | Önemli |

Tablo-7'nin incelenmesinden anlaşılacağı gibi, genel lise öğrencileri ile meslek lisesi öğrencilerinin kaygı puanları arasında önemli bir fark olmamakla birlikte, genel liseler ile Anadolu lisesi, Anadolu lisesi ile meslek lisesi öğrencilerinin kaygı puanları arasında ki fark önemli bulunmaktadır. Elde edilen bu bulgular denenciyi kısmen destekler niteliktedir. Yani, meslek lisesi ile genel liselere devam eden öğrencilerin kaygı düzeylerinin, anadolu lisesine devam eden öğrencilerin kaygı düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

4. Okul Arkadaşlık İlişkilerine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Denence 4: "Okuldaki arkadaşlık ilişkileri "yetersiz" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, okuldaki arkadaşlık ilişkileri "iyi" olan öğrencilere göre daha yüksektir."

Bu denenceyi test etmek amacı ile öğrenciler okuldaki arkadaşlık ilişkilerine göre "yetersiz" ve "iyi" olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Arkadaşlık ilişkilerine göre öğrencilerin kaygı düzeyleri ile ilgili puan ortalamaları Tablo-8'de verilmiştir.

TABLO-8
ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYLERİNE AİT PUAN ORTALAMALARI

| Arkadaşlık İlişkisi: | N | \bar{X} | S |
|----------------------|-----|-----------|------|
| İyi | 472 | 42.42 | 7.19 |
| Yetersiz | 37 | 49.62 | 7.61 |

Tablo-8'deki bilgilere göre, okuldaki arkadaşlık ilişkileri "yetersiz" olan öğrencilerin kaygı puan ortalamalarının "iyi" olan öğrencilere göre daha yüksek

Bu iki grup öğrencinin kaygı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla ile t-testi uygulanmıştır.

Öğrencilerin okuldaki arkadaşlık ilişkilerine göre uygulanan t-testi sonuçları Tablo-9'da verilmiştir.

TABLO-9
ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI
PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Arkadaşlık ilişkisi: | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç |
|----------------------|-----|------|-------------|--------|
| İyi | 507 | 5.57 | P .05 | Önemli |
| Yetersiz | | | | |

Tablo-9 incelendiğinde, iki grup arasında yapılan t-testi sonucunda aralarındaki farkın 0.05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Okuldaki arkadaşlık ilişkilerine göre elde edilen bu sonuçlar; arkadaşlık ilişkileri "yetersiz" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, arkadaşlık ilişkileri "iyi" olan öğrencilere göre daha yüksektir, denencesini doğrular niteliktedir.

5. Yüksek Öğrenim Program Çeşidine Göre

Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Denence 5: "Tıp ve Sağlık ile Fen ve Teknik alanındaki yüksek öğrenim programlarına girmeyi isteyen öğrencilerin kaygı düzeyleri, Sosyal ve İdari Bilimler ile Edebiyat ve Güzel Sanatlara girmeyi isteyen öğrencilere göre daha yüksektir."

Bu denenceyi test etmek amacı ile öğrenciler girmeyi istedikleri yüksek öğrenim program çeşidine göre, Tıp ve Sağlık ile Fen ve Teknik, Sosyal ve İdari Bilimler ile Edebiyat ve Güzel Sanatlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

Yüksek öğrenim program çeşidine göre öğrencilerin kaygı düzeylerine ilişkin bilgiler Tablo-10'da verilmiştir.

TABLO-10
YÜKSEK ÖĞRENİM PROGRAM ÇEŞİDİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN
KAYGI DÜZEYLERİNE AİT PUAN ORTALAMALARI

| Yüksek öğrenim Program Çeşidi | N | \bar{X} | S |
|--|-----|-----------|------|
| Tıp ve Sağlık, Fen ve Teknik | 168 | 41.91 | 7.14 |
| Sosyal ve İdari Bil., Edebiyat ve Güzel Sanatlar | 341 | 43.45 | 7.55 |

Tablo-10'da, Tıp ve Sağlık ile Fen ve Teknik alanındaki yüksek öğrenim programına girmeyi isteyen öğrencilerin kaygı puan ortalaması, Sosyal ve İdari Bilimler ile Edebiyat ve Güzel Sanatlara girmeyi isteyen öğrencilerin kaygı puan ortalamasından farklı olarak bulunmuştur. Yüksek öğrenim program çeşidine göre, gruplar arasındaki gözlenen bu farkın önemli olup olmadığını incelemek için t-testi uygulanmış, alınan sonuçlar, Tablo-11'de verilmiştir.

TABLO-11

YÜKSEK ÖĞRENİM PROGRAM ÇEŞİDİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYİ PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Yüksek Öğrenim Program Çeşidi | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç |
|--|-----|------|-------------|--------|
| Tıp ve Sağlık, Fen ve Teknik | 507 | 2.25 | P .05 | Önemli |
| Sosyal ve İdari Bil., Edebiyat ve Güzel Sanatlar | | | | |

Tablo-11 incelendiğinde, iki grup arasındaki farkın 0.05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Tıp ve Sağlık ile Fen ve Teknik alanındaki yüksek öğrenim programına girmeyi isteyen öğrencilerin kaygı dü-

zeyleri, Sosyal ve İdari Bilimler ile Edebiyat ve Güzel Sanatlara girmeyi isteyen öğrencilere göre daha yüksektir, denencesini doğrulamaktadır.

6. Babanın Öğrenim Düzeyine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Denence 6: "Babanın öğrenim düzeyi "düşük" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, babanın öğrenim düzeyi "yüksek" olan öğrencilere göre daha yüksektir."

Bu denenceyi test etmek amacı ile öğrenciler babalarının öğrenim düzeyine göre; babası okur yazar değil, okur yazar veya ilkokul mezunu olanlar "düşük", babası ortaokul, lise veya dengi okul mezunu olanlar "orta", babası üniversite veya yüksekokul mezunu olanlar "yüksek" olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Öğrencilerin kaygı düzeyleri, babanın öğrenim durumuna göre bu üç grup için ayrı ayrı incelenmiştir.

Babanın öğrenim düzeyine göre öğrencilerin kaygı düzeylerinin ilişkin bilgileri Tablo-12'de verilmiştir.

TABLO-12
BABANIN ÖĞRENİM DÜZEYİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI
DÜZEYİNE AİT PUAN ORTALAMALARI

| Öğrenim Düzeyi: | N | \bar{X} | S |
|--|-----|-----------|------|
| Okur yazar değil, okur yazar veya ilkokul mezunu | 299 | 43.22 | 7.04 |
| Ortaokul mezunu, lise veya dengi okul mezunu | 145 | 42.09 | 7.69 |
| Üniversite veya yüksekokul mezunu | 65 | 41.82 | 8.42 |

Tablo-12'deki bilgilere göre, babanın öğrenim düzeyi düşük olan öğrencilerin kaygı puanı ortalamalarının, babanın öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilerin kaygı puanı ortalamalarından farklı olduğu görülmektedir. Ancak, babaları ortaokul, lise veya dengi okul mezunu olan öğrenciler ile babaları üniversite veya yüksekokul mezunu olan öğrencilerin kaygı puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu dikkati çekmektedir.

Bu puanlar arasındaki farkların önemli olup olmadığını test etmek için t-testi uygulanmış, alınan

TABLO-13
BABANIN ÖĞRENİM DÜZEYİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI
DÜZEYİ PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Öğrenim Düzeylerine Göre Karşılaştırılan Gruplar | Sı | 1 | Sonuç |
|--|-----|------------|---------|
| Okur yazar değil, Ortaokul mez. | | | |
| Okur yazar veya — Lise veya den- ilkokul mezunu gi. okul mez. | 442 | 0.43 P .05 | Önemsiz |
| Okur yazar değil, Üniversite ve- | | | |
| Okur yazar veya — ya yüksekokul ilkokul mezunu mezunu | 362 | 1.25 P .05 | Önemsiz |
| Orta okul mezunu Üniversite ve- | | | |
| Lise veya dengi — ya yüksekokul okul mezunu mezunu | 208 | 0.88 P .05 | Önemsiz |

Tablo-13'ün incelenmesinden anlaşılacağı gibi, babanın öğrenim düzeyine göre öğrencilerin kaygı düzeyleri karşılaştırıldığında gruplar arasındaki farkın önemsiz olduğu görülmektedir. Bu sonuçların, babanın öğrenim düzeyi düşük olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, babanın öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilere göre daha yüksektir, denencesini doğrulamadığı anlaşılmaktadır.

7. Annenin Öğrenim Düzeyine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Denence 7: "Annehin öğrenim düzeyi düşük olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, annenin öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilere göre daha yüksektir."

Bu denenceyi sınamak amacı ile, öğrenciler annelerinin öğrenim düzeyine göre; annesi okur yazar değil, okur yazar veya ilkokul mezunu olanlar "düşük", annesi ortaokul, lise veya dengi okul mezunu olanlar "orta", annesi üniversite veya yüksekokul mezunu olanlar "yüksek" olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Annelerinin öğrenim durumlarına göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri bu gruplar arasında ayrı ayrı incelenmiştir. Annenin öğrenim düzeyine göre öğrencilerin kaygı düzeylerinin ne olduğuna ilişkin bulgular Tablo-14'te verilmiştir.

TABLO-14
ANNENİN ÖĞRENİM DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN
KAYGI DÜZEYİNE AİT PUAN ORTALAMALARI

| Annenin Öğrenim Düzeyi: | N | \bar{X} | S |
|--|-----|-----------|------|
| Okur yazar değil, okur yazar veya ilkokul mezunu | 388 | 43.42 | 7.18 |
| Ortaokul mezunu, lise veya dengi okul mezunu | 88 | 41.70 | 7.68 |
| Universite veya yüksekokul mezunu | 22 | 30.32 | 9.86 |

Tablo-14'deki bilgilere göre, annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin kaygı düzeyi puan ortalamalarının düştüğü görülmektedir.

Annenin öğrenim durumuna göre gruplar arasında gözlenen bu farkın önemli olup olmadığını test etmek amacı ile t-testi uygulanmıştır. Uygulanan t-testi sonuçları Tablo-15'te verilmiştir.

TABLO-15
ANNENİN ÖĞRENİM DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN
KAYGI DÜZEYİ PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ
SONUÇLARI

| Öğrenim Düzeylerine Göre Karşılaştırılan Gruplar: | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç | |
|--|--|-----|----------------|-------|---------|
| Okur yazar değil, okur yazar veya ilkokul mezunu | Ortaokul mez., lise veya den- gi okul mezunu | 474 | 1.81 | P .05 | Önemsiz |
| Okur yazar değil, okur yazar veya ilkokul mezunu | Üniversite ve- ya yüksekokul mezunu | 408 | 1.92 | P .05 | Önemsiz |
| Ortaokul mezunu lise veya dengi okul mezunu | Üniversite ve- ya yüksekokul mezunu | 108 | 1.06 | P .05 | Önemsiz |

Tablo-15'in incelenmesinden anlaşılabileceği üzere, annenin öğrenim düzeyine göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri karşılaştırıldığında aralarındaki farkın önemli olmadığı görülmektedir. Bu sonuç, annenin öğrenim düzeyi düşük olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin annenin öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilere göre daha yüksek olacağı hakkındaki denencenin doğrulanmadığını göstermektedir.

8. Baba Mesleğine Göre Öğrencilerin Kaygı

Düzeyleri

Denence 8: "Baba mesleği işçi, çiftçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, baba mesleği memur-subay ve serbest meslek olanlara göre daha yüksektir."

Bu denenceyi incelemek amacı ile, öğrenciler baba mesleğine göre gruplandırılmıştır. Baba mesleği, "işçi, çiftçi ve esnaf" olanlar, "memur-subay" olanlar, "serbest meslek sahibi" (doktor, avukat, tüccar vb.) olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Öğrencilerin kaygı düzeyleri baba mesleğine göre ayrı ayrı incelenmiştir. Baba mesleğine göre öğrencilerin kaygı puanlarına ilişkin bulgular Tablo-16'da verilmiştir.

TABLO-16

BABA MESLEĞİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI
DÜZEYİNE AİT PUAN ORTALAMALARI

| Baba Mesleği: | N | \bar{X} | S |
|---------------------|-----|-----------|------|
| İşçi, çiftçi, esnaf | 264 | 44.31 | 7.09 |
| Memur-subay | 125 | 41.80 | 7.97 |

Tablo-16'nin, baba mesleği işçi, çiftçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı puanı ortalamalarının, baba mesleği memur-subay ve serbest meslek sahibi olan öğrencilerin kaygı puanı ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Baba mesleğine göre öğrencilerin kaygı puanı ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığını incelemek üzere yapılan t-testi sonuçları Tablo-17'de verilmiştir.

TABLO-17
BABA MESLEĞİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYİ
PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Karşılaştırılan Meslek Grupları: | Sd | t | Önem Düzeği | Sonuç |
|-------------------------------------|-----|------|----------------|---------|
| İşçi, çiftçi, esnaf Memur-subay | 387 | 2.88 | P .05 | Önemli |
| İşçi, çiftçi, esnaf Serbest mes. | 382 | 4.21 | P .05 | Önemli |
| Memur-subay Serbest mes. | 243 | 0.91 | P .05 | Önemsiz |

Tablo-17'in incelenmesinden anlaşılacağı gibi, bulgular denenceyi kısmen destekler niteliktedir. Yani,

öğrencilerin kaygı puan ortalamaları arasında önemli bir fark bulunmamakla beraber; baba mesleği işçi, çiftçi esnaf olan öğrenciler ile memur, subay olan öğrenciler ve baba mesleği işçi, çiftçi, esnaf olan öğrenciler ile serbest meslek sahibi olan öğrenciler arasında kaygı puanı ortalamaları arasında .05 düzeyinde önemli bir fark bulunmaktadır.

9. Anne Mesleğine Göre Öğrencilerin Kaygı

Düzeyleri

Denence 9: "Annesinin mesleği ev hanımı , işçi ve esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, annesinin mesleği memur ve serbest meslek olanlara göre daha yüksektir."

Bu denenceyi test etmek amacı ile anne mesleği "ev hanımı, işçi, esnaf" olanlar, "memur" olanlar, "serbest meslek" olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Öğrencilerin kaygı düzeyleri, anne mesleğine göre bu gruplar için ayrı ayrı incelenmiştir.

Anne mesleğine göre öğrencilerin kaygı puanı ortalamaları Tablo-18' de verilmiştir.

TABLO-18
ANNE MESLEĞİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYİNE
İLİŞKİN PUAN ORTALAMALARI

| Anne Mesleği: | N | \bar{X} | S |
|------------------------|-----|-----------|------|
| Ev hanımı, işçi, esnaf | 468 | 43.18 | 7.22 |
| Memur | 36 | 41.80 | 9.80 |
| Serbest meslek | 5 | 36.80 | 6.41 |

Tablo-18'in incelenmesinden anlaşılacağı gibi öğrencilerin çoğunluğunun (% 92) annesi ev hanımı, işçi, esnaf grupta yer aldığı görülmektedir. Tabloya göre, mesleği ev hanımı, işçi, esnaf olan annelerin çocuklarının kaygı puanı ortalamalarının, diğer mesleklerdeki annelerin çocuklarınkinden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Bu ortalamalar arasındaki farkların önemli olup olmadığını incelemek üzere yapılan t-testi sonuçları Tablo-19'da verilmiştir.

TABLO-19
ANNE MESLEĞİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYİ
PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Anne Mesleğine Göre Karşılaştırılan Gruplar: | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç |
|---|-----|------|----------------|---------|
| Ev hanımı, işçi — Esnaf, memur | 502 | 1.00 | P .05 | Önemsiz |
| Ev hanımı, işçi — Serbest mes. esnaf | 471 | 2.19 | P .05 | Önemli |
| Esnaf, memur — Serbest mes. | 39 | 1.37 | P .05 | Önemsiz |

Tablo 19 incelendiğinde, anne mesleğine göre öğrencilerin kaygı düzeyleri karşılaştırıldığında ev hanımı, işçi, esnaf ile serbest meslek grupları arasındaki fark .05 düzeyinde önemli bulunmaktadır. Bu sonuç, anne ev hanımı, işçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, anne mesleği memur ve serbest meslek olanlara göre daha yüksektir, denencesini kısmen doğrular niteliktedir.

10. Anne Baba Tutumuna Göre Öğrencilerin

Kaygı Düzeyleri

Denence 10: "Anne Baba tutumu otoriter ve ilgisiz öğrencilerin kaygı düzeyleri, anne baba

tutumu demokratik olan öğrencilere göre daha yüksektir."

Bu denenceyi test etmek amacı ile öğrenciler anne babasının tutumunu "demokratik", "otoriter", ve "ilgisiz" olarak algılayanlar olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Anne baba tutumuna göre öğrencilerin kaygı puan ortalamaları Tablo-20'de verilmiştir.

TABLO-20
ANNE BABA TUTUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI
DÜZEYLERİNE AİT PUAN ORTALAMALARI

| Anne Baba Tutumu: | N | \bar{X} | S |
|-------------------|-----|-----------|------|
| Demokratik | 330 | 41.99 | 7.23 |
| Otoriter | 159 | 44.21 | 7.41 |
| İlgisiz | 20 | 48.60 | 7.57 |

Tablo-20'nin incelenmesinden anlaşılacağı gibi öğrencilerin çoğunluğu (% 65) anne baba tutumunu "demokratik" olarak algılamaktadırlar. Anne babaların "ilgisiz" tutumuna olan dağılımındaki sayı oldukça düşüktür. Anne babasını "otoriter" ve "ilgisiz" olarak algılayan öğrencilerin kaygı puanı orta-

lamaları, "demokratik" olarak algılayan öğrencilerin kaygı puanı ortalamalarından yüksek oluşu dikkati çekmektedir.

Anne baba tutumuna göre öğrencilerin kaygı puanı ortalamaları arasındaki bu farkın önemli olup olmadığını incelemek üzere yapılan t-testi sonuçları Tablo-21'de verilmiştir.

TABLO-21

ANNE BABA TUTUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYİ PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Anne Baba Tutumu: | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç |
|---------------------|-----|------|-------------|--------|
| Demokratik—Otoriter | 487 | 3.12 | P .05 | Önemli |
| Demokratik—İlgisiz | 348 | 3.80 | P .05 | Önemli |
| Otoriter —İlgisiz | 177 | 2.45 | P .05 | Önemli |

Tablo-21 incelendiğinde, anne baba tutumunu "demokratik" olarak algılayanlar ile "otoriter" ve "ilgisiz" olarak algılayanlar arasında .05 düzeyinde önemli bir fark olduğu görülmektedir. Bu sonuç, denenciyi doğrular niteliktedir.

11. Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Denence 11. "Ailenin ekonomik durumu, düşük ve orta olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, ailenin ekonomik durumu yüksek olan öğrencilere göre daha yüksektir."

Bu denenceyi test etmek amacı ile öğrenciler, ailelerinin aylık gelirlerine göre ekonomik durumları "yüksek", "orta" ve "düşük" olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Ailenin ekonomik durumuna göre bu gruplar için hesaplanan öğrencilerin kaygı puanı ortalamaları Tablo-22'de verilmiştir.

TABLO-22
AİLENİN EKONOMİK DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN
KAYGI DÜZEYİNE AİT PUAN ORTALAMALARI

| Ailenin Ekonomik Durumu: | N | \bar{X} | S |
|--------------------------|-----|-----------|------|
| Yüksek | 145 | 40.88 | 6.85 |
| Orta | 256 | 43.45 | 7.25 |
| Düşük | 108 | 44.52 | 7.80 |

Tablo-22 incelendiğinde, en yüksek kaygı düzeyi puan ortalamasına sahip öğrencilerin "düşük" (aylık geliri 500.000 TL'den az) ekonomik duruma sahip ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Ailenin ekonomik durumu yükseldikçe, öğrencilerin kaygı puanı ortalamalarında ki düşme dikkati çekmektedir.

Ailenin ekonomik durumuna göre, öğrencilerin kaygı puanı ortalamaları arasındaki bu farkın önemli olup olmadığını incelemek üzere yapılan t-testi sonuçları Tablo-23'te verilmiştir.

TABLO-23

AİLENİN EKONOMİK DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN
KAYGI PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ SONUÇLARI

| Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Karşılaştırılan Gruplar: | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç |
|---|-----|------|-------------|---------|
| Yüksek --- Orta | 299 | 3.24 | P .05 | Önemli |
| Yüksek --- Düşük | 251 | 3.93 | P .05 | Önemli |
| Orta --- Düşük | 361 | 1.34 | P .05 | Önemsiz |

Tablo-23'ün incelenmesinden anlaşılacağı gibi, ailesinin ekonomik durumu "düşük" olanlar ile "orta" olan öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında

önemli bir fark görülmektedir. Ancak, ekonomik durumu "düşük" ve "orta" olan ailelerden gelen öğrencilerin kaygı düzeyleri, ekonomik durumu "yüksek" olan ailelerden gelen öğrencilerin kaygı düzeylerinden .05 önem düzeyinde daha yüksektir. Bu sonuç, denenceyi doğrular niteliktedir.

12. Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Denence 12: "Ailesinde çocuk sayısı çok olan öğrencilerin kaygı düzeyleri, ailelerinde çocuk sayısı az olan öğrencilere göre daha yüksektir."

Bu denenceyi test etmek amacı ile ailedeki çocuk sayısına göre bilgi toplarken öğrenciler "tek çocuk", "2-4", "4'ten çok" biçiminde gruplandırılmıştı. Ancak, "tek çocuk" grubu için alınan sayılar çok az olduğundan, gruplama "4 çocuklu" ve "4'ten çok" olmak üzere iki grup şeklinde yapılmıştır. Ailedeki çocuk sayısına göre öğrencilerin kaygı düzeyleri ile ilgili puan ortalamaları Tablo-24'te verilmiştir.

TABLO-24
AİLEDEKİ ÇOCUK SAYISINA GÖRE ÖĞRENCİLERİN KAYGI
DÜZEYLERİNE AİT PUAN ORTALAMALARI

| Ailedeki Çocuk Sayısı: | N | \bar{X} | S |
|------------------------|-----|-----------|------|
| 4 Çocuklu | 361 | 42.59 | 7.76 |
| 4'ten çok | 148 | 43.82 | 6.54 |

Tablo-24'deki bilgilere göre, 4 çocuklu olanlar ile 4'ten çok olanların kaygı düzeyi puan ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Ailedeki çocuk sayısına göre, iki grup arasındaki farkın önemli olup olmadığını test etmek üzere yapılan t-testi sonuçları Tablo-25'de verilmiştir.

TABLO-25
AİLEDEKİ ÇOCUK SAYISINA GÖRE ÖĞRENCİLERİN
KAYGI DÜZEYİ PUANLARINA İLİŞKİN t-TESTİ
SONUÇLARI

| Ailedeki Çocuk Sayısı: | Sd | t | Önem Düzeyi | Sonuç |
|------------------------|-----|------|-------------|---------|
| 4 çocuklu | 507 | 1.82 | P .05 | Önemsiz |

Tablo-25 incelendiğinde, iki grup arasında yapılan t-testi sonucunda kaygı düzeyi puan ortalamaları arasındaki bu farkın önemsiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç, ailesinde çocuk sayısı çok olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, ailesinde çocuk sayısı az olan öğrencilere göre daha düşük olduğu hakkındaki denenciyi doğrulamaktadır.

B Ö L Ü M V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın bulguları tartışılmış ve yorumlanmıştır. Bulguların tartışılması ve yorumlanmasında "Bulgular" bölümündeki açıklamalara uygun bir sıra izlenmiştir.

1. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Birinci denencede incelendiği gibi, kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin erkek öğrencilerin kaygı düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Türk toplumunda hızlı kentleşme sonucu çerkerdek ailenin artmasına karşın halâ geleneksel ailedeki erkek otorite ve üstünlüğü hem kırsal, hemde kentsel ailedeki geçerliğini sürdürmektedir. Böyle bir anlayış ve ortam içinde erkek çocuk, erkek olarak doğmanın ayrıcalıklarını yaşamaktadır.¹

¹Birsen Gökce, Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve

Bazı araştırıcılara göre, toplumumuzda erkek olarak doğmak başlı başına bir ayrıcalıktır. Erkek ocuk emzirilirken bile kız çocuktan daha uzun süre emzirilmektedir. Çünkü anne sütü değerli sayılır. Kız ocuk ailede geçici, el oğluna gidecek bir varlık olarak görülmektedir.²

Ülkemizde bu konuda çok sayıda araştırma yapan çeşitli araştırıcılar, toplumumuzda daha doğuştan erkek çocuğun kızıdan farklı tutulduğunu ve bu toplumsal tutumun kızın yaşantısı boyunca zaman zaman bir büyük sorun haline geldiğini ileri sürmektedir.³

Çocukların eğitimi konusunda da kız ocuk erkek çocuklara kıyasla büyük kısıtlamalar içinde yetiştirilmekte ve bu kısıtlamanın cinsiyet farkından geldiği konusu pekiştirilmektedir.⁴

içinde bulunduğu ergenlik döneminin özelliği olarak geç kız bir yanda cinsel çatışmalarını çözebilmek, duygusal olgunluk kazanabilmek, kendine yn

²Aysel Eksi, Gençlerimiz ve Sorunları, (iştambul: iştambul niversitesi Yayını, 1982), s.56

³Avnı. s.57

verecek yeni değerler bulmak ve benimsemek⁵ gibi e-
 Őitli sorunlarla karŐılaŐırken, öte yandan "kız çocu-
 ęu" olmanın pekiŐtirilmiŐ zorluklarını aŐmak, böyle-
 likle var olan yeteneklerini geliŐtirmek, onları kul-
 lanmak ve sergilemek, en önemlisi bütün bunlarda başa-
 rılı olmak isteyebilir.

Ancak bunları yerine getirme çabası içinde
 iken cinsiyetinden dolayı değişik engellerle karŐılaŐ-
 ması onda kaygı meydana getirebilir. Kız öğrencilerde
 görölen yüksek kaygı bu durumlar ile aÇıklanabilir.

2. Genel Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin

Kaygı Düzeyleri

ikinci denencede incelendiği gibi, genel
 başarı durumlarına göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri
 arasındaki farkın önemli olduğu görölmüŐtür. Genel
 başarı durumu yetersiz olan öğrencilerin kaygı düzey-
 lerinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

⁵EkŐi, Ön.ver. s.85

Öğrencilerin akademik yönden kendilerini başarısız (yetersiz) hissetmeleri ruh sağlığı üzerinde olumsuz bir etki yapabilir. Genel başarı durumu yetersiz olduğunda öğrencilerin kaygı düzeylerinin yükselmesi; öğrencilerin başarısızlıklarından dolayı doyum sağlayamamaları, kendilerine güven duygusunu kaybetmeleri suçluluk duymaları, eksiklik duygusuna kapılmaları, çevresindeki önemli kişilerden (anne, baba, öğretmen, arkadaş vb.) olumsuz eleştiri almaları ve gelecek ile ilgili beklentilerinin (meslek ve iş edinme, üniversiteye girme vb.) gerçekleşmeyeceği endişesini taşımaları ile açıklanabilir.

3. Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Kaygı

Düzeyleri

Öğrenim gördükleri okul çeşidine göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında, önemli düzeyde bir farkın bulunduğu görülmüştür.

Genel liseler ile meslek liselerine devam eden öğrencilerin kaygı düzeyleri Anadolu lisesine devam eden öğrencilerin kaygı düzeylerinden daha yüksek

Gökçe, Ortaöğretim Gençliği üzerinde yaptığı bir çalışmasınra, öğrenciler lisede okuma nedenleri bakımından sıralandığında; genel liseye devam eden öğrencilerden üniversiteye girebilmek için okuyanlar ilk sırada yer almıştır. Aynı lise öğrencilerinin okul başarı bakımından yapılan bir sıralamada ise, özel lise, Anadolu ve meslek liselerinden sonra geldikleri görülmüştür.⁶

Buradan hareketle, genel liselere devam eden öğrencilerin kaygı düzeylerindeki yükseklik, bu okullara devam eden öğrencilerin genel başarılarının yetersiz, üniversiteye girme beklentilerinin yüksek, ancak gerçekleştirme olasılıklarını düşük olarak görüyor olmaları ile açıklanabilir.

Yine Gökçe'nin aynı çalışmasında, ailelerinin isteklerini yerine getirmek için okuyanlar bakımından yapılan bir sıralamada; başta İmam-Hatip lisesi olmak üzere diğer meslek liseleride okuyan öğrencilerin ilk sıralarda yer aldığı dikkati çekmiştir. Bu

liselerde okuyan öğrencilerin daha çok dar gelirli ve kırsal kesimde oturan ailelerin çocukları olduğu görülmüştür.⁷

O nedenle, meslek liselerine devam eden öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek oluşu, öğrencilerin bu liselere aileleri istediği için gitmek zorunda olmaları ve yine ailelerinin ekonomik durumu sınırlı olduğu için kısa yoldan meslek sahibi olmak istemeleri ile açıklanabilir.

4. Okulda Arkadaşlık İlişkilerine Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Okuldaki arkadaşlık ilişkileri yetersiz olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, arkadaşlık ilişkileri iyi olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Gelişmekte olan genç, kuracağı arkadaşlık ilişkileri sayesinde topluma açılır. Gençin arkadaşları tarafından kabul edilmesi, onun kendini kabulünü

⁷Gökçe, Ön.ver., s.72

de olumlu yönde etkilemektedir. Arkadaşlarca aranmak, beğenilmek ve benimsenmek benlik saygısının önemli bir koşulu olarak görülmektedir. Genç, arkadaşlık ilişkisi içinde yardımlaşarak, duygusal alış-verişe girerek dostluk bağları kurmaktadır. Yine bu ilişki içinde genç, kendi kişiliğini sınar, dener ve geliştirir. Çünkü, arkadaşlar gence kendi kişiliğini yansıtan ayna yerine geçer, insanlarla geçinmeyi öğrenir, iş birliğine girer. Dolayısıyla arkadaş kabul ve beğenisini kazanma, gencin kendine güven ve saygı duymasına, kendisini değerli görmesine ve böylelikle insan ilişkilerinde daha güvenilirli ve daha tutarlı olmasına neden olmaktadır.

8

Arkadaşlık ilişkilerindeki yetersizliklerinden dolayı kaygı düzeylerinin daha yüksek olarak gözlenmesi, öğrencilerin kendilerine olan güven ve saygı duygularının azalması, kendilerini daha az değerli ve kabul edilebilir olarak görmeleri, topluma açılmama, yeterli ilişkiler kuramama endişelerinden doğan duygular ile açıklanabilir.

5. Yüksek Öğrenim Program Çesidine Göre

Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Öğrencilerin girmeyi istediği yüksek öğrenim program çeşidi ile kaygı düzeyleri arasındaki farkın önemli olduğu görülmüştür. Tıp ve Sağlık ile Fen ve Teknik alanında yüksek öğretim programlarına girmeyi isteyen öğrencilerin kaygı düzeylerinin Sosyal ve İdari Bilimler ile Edebiyat ve Güzel Sanatlara girmeyi isteyen öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Ülkemizde yapılan araştırmalarda, öğrencilerin meslek seçiminde ailelerinin isteklerine paralel hareket ettikleri, öğrencilerin gelecekte seçmeyi düşündüğü mesleklerden Tıp ve Sağlık ile ilgili olanların ilk sıralarda yer aldığı saptanmıştır. Araştırmacılar, anne baba istekleri ile öğrencilerin seçimleri arasındaki paralellliği bu mesleklerin toplumsal saygınlığı yansıtıcı nitelikte olması ile açıklamışlardır.⁹

Tıp ve Sağlık ile Fen ve Teknik alanındaki fakültelerden mezun olanların toplumda saygınlık

gören, genellikle istihdam sorunu olmayan, gelir düzeyi yüksek olan kimseler olduğu bilinmektedir. Ancak, bu fakültelere girmek öğrenci seçme(ÖSS) ve öğrenci yerleştirme(ÖYS) sınavlarından daha yüksek bir puan almayı gerektirmektedir. Bununla birlikte eğitim süresinin uzunluğu, dolayısıyla bu öğrenim sırasında uzun yıllar aileye ekonomik yönden bağımlılık gibi durumlar, tıp ve sağlık ile fen ve teknik alanındaki öğretim programlarına girmeyi isteyen öğrencilerde kaygı meydana getirmiş olabilir.

6. Babanın Öğrenim Düzeyine Göre Öğrencilerin

Kaygı Düzeyleri

Altıncı denencede incelendiği gibi, babanın öğrenim düzeyi düşük olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek olması beklenmekte idi. Ancak, bu araştırmada babanın öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilerin kaygı düzeyleri ile düşük olanlar arasındaki farkın önemli olmadığı anlaşılmıştır.

Bu sonuç, babanın öğrenim düzeyi değişkeni ile kaygı düzeyi değişkeni arasında bir ilişki olmadığı

ya gitmeden önce konu ile ilgili başka araştırmaların yapılmasının yararlı olacağı söylenebilir.

7. Annenin Öğrenim Düzeyine Göre Öğrencilerin

Kaygı Düzeyleri

Annenin öğrenim düzeylerine göre öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında önemli bir fark olmadığı görülmüştür.

Bu durumda, annenin öğrenim düzeyi değişkeni öğrencilerin kaygı düzeyi değişkeni arasında bir ilişki olmadığı düşünülebilir. Bu sonuç, başka araştırmalarla desteklendiği zaman anlam kazanabilir. Ancak, konunun yeniden araştırılması gerekir.

8. Baba Mesleğine Göre Öğrencilerin Kaygı

Düzeyleri

Baba mesleğine göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri arasındaki farkın önemli olduğu görülmüştür. Baba mesleği işçi, çiftçi ve esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, babası memur, subay ve serbest meslek sahibi olan öğrencilerin kaygı düzeyleri-

ne göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Babanın toplumca beğenilen, saygınlık uyandıran, iyi para getiren mesleğe sahip olması çocukların övünç ve güven duygusu geliştirmelerine neden olmaktadır. Gencim arkadaşları içindeki yerinin belirlenmesinde baba mesleği önemli ölçütlerden biri olarak kabul edilmektedir. Babasının mesleğini beğenmeyen gençlerin, arkadaşları yanında utangaç olduğu, babasının mesleğine ilişkin konularda pek konuşmadıkları umursamazlık gösterdikleri bilinmektedir.¹⁰

Baba mesleği işçi, çiftçi, esnaf olan öğrencilerde görülen yüksek kaygı, öğrencilerin baba mesleğini saygın olarak görmemeleri, maddi ihtiyaçlarının istedikleri ölçüde karşılanmamış olması, babasının mesleği memur, subay ve serbest olan öğrencilerin yanında kendilerine olan güven duygularını kaybetmeleri gibi durumlar ile açıklanabilir.

¹⁰ İbrahim Ethem Başaran, Eğitim Psikolojisi, 6. Baskı (Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1980) s.174

9. Anne Mesleğine Göre Öğrencilerin Kaygı

Düzeyleri

Anne mesleğine göre öğrencilerin kaygı düzeyi incelendiğinde, anne mesleği ev hanımı, işçi ve esnaf olan grup ile serbest meslek olan grup arasındaki fark önemli bulunmuştur. Yani, anne mesleği ev hanımı işçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, serbest meslek sahibi annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Çalışan annenin aileye getirdiği gelir, ailenin sosyo-ekonomik durumunu geliştirmekte ve aileye daha iyi geçim ortamı hazırlamaktadır. Ancak, çalışan annenin aile dışındaki yaptığı işi toplumca beğenilmeyen bir iş ise çocuklar, arkadaşlarının hor görmesi ile karşılaşmaktadır.¹¹

Bu nedenle, anne mesleği işçi, çiftçi, esnaf olan öğrencilerde görülen yüksek kaygı, öğrencilerin anne mesleğini saygın olarak görmemeleri, arkadaşları tarafından benimsenmeyecekleri, hor görülecekleri gibi düşüncelerle açıklanabilir.

10. Anne Baba Tutumuna Göre Öğrencilerin Kaygı

Düzeyleri

Anne baba tutumuna göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri incelendiğinde, anne baba tutumu otoriter, ilgisiz olan grup ile demokratik olan grup arasındaki fark önemli bulunmuştur. Yani, anne baba otoriter ve ilgisiz olan ailelerden gelen öğrencilerin kaygı düzeylerinin, demokratik tutumlu anne babaları olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Yörükoğlu, sevgisiz, katı disiplin ve cezalandırıcı bir ortamda yetişen çocukların çekingen, bağımlı, güvensiz, kendisi için olumlu görüşler getiremeyen bireyler olarak yetiştiğini belirtmiştir. İlgisiz bir tutum içinde yetişen çocukların ise sorumluluk duyguları taşımayan, başı boş, suç işlemeye eğilimli bireyler olarak geliştiğini ifade etmiştir.¹² Maslow ise, aşırı hoggörü veya katı disiplin ve otoriter tutu-

¹²Yörükoğlu, Ön.ver. ss.131-1414

mun bağımsız olma, özgüven ve kendine yetme gibi önemli kişilik özelliklerinin gelişimini engolleyeceğini, sağlıklı bir kişilik gelişimi için en uygun ortamın uygun sınırlar içinde özgürlük sağlamak olduğu fikrini vurgulamıştır.¹³

Bu açıklamalardan hareketle, anne baba tutumu otoriter ve ilgisiz olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksekliği, böyle bir ortamda yetişmeleri nedeniyle çekingen, güvensiz, bağımlı, yeterince sorumluluk alamama, kendini gerçekleştirememe gibi durumlardan kaynaklanmış olabilir.

11. Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri

Ailenin ekonomik durumuna göre öğrencilerin kaygı düzeyleri incelendiğinde, ailesinin ekonomik durumu düşük ve orta olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, ailesinin ekonomik durumu yüksek olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Ailenin ekonomik durumunun düşük olması sonucu, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması onun ruhsal gelişiminde derin izler bırakmaktadır. Çocuğun kendisine olan güven duygusu, yerini böylece güvensizlik duygusuna bırakmaktadır. Arkadaş çevresi ile arasındaki ekonomik durumda büyük farklar olduğunda ise çocukta eksiklik duygusunun meydana geldiği bilinmektedir. Bu duygu, hızlı gelişim çağı olan gençlikte daha ön plana geçmektedir. Çünkü genç, arkadaşları tarafından aranılan bir kişi olmak, kendini onlara beğendirmek ve sosyal hayata katılmak istemektedir.¹⁴ O nedenle, ailesinin ekonomik durumu düşük ve orta olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek olması; öğrencilerin ihtiyaçlarının yeterince karşılanmamış olması nedeniyle duyumsuzluk, eksiklik, eziklik ve güvensizlik duyguları içinde olması ile açıklanabilir. Ayrıca düşük gelir düzeyine sahip ailelerin tutumunun daha basıkıcı ve hoşgörüsüz olabileceği bilinmektedir.¹⁵ Bu tutumun da öğrencilerde yüksek kaygıya neden olabileceği söylenebilir.

12. Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Öğrencilerin

Kaygı Düzeyleri

Onikinci denemede incelendiği gibi, ailede çocuk sayısı çok olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek olması beklenirken, bu araştırmada ailede ki çocuk sayısı az olan öğrencilerin kaygı düzeyleri ile çok olanlar arasında ki farkın önemli olmadığı görülmüştür.

Bu sonuç, ailedeki çocuk sayısı değişkeni ile kaygı düzeyi değişkeni arasında bir ilişki olmadığını bu şekilde açıklayabilir. Ancak, kesin bir açıklamaya gitmeden önce, konu ile ilgili başka araştırmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

B Ö L Ü M VI

V A R G I V E Ö N E R İ L E R

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında; cinsiyetlerine, genel başarılarına, devam edilen lise çeşidine, arkadaşlık ilişkilerine, girmek istenen yükseköğretim program çeşidine, anne baba mesleğine, anne babaların çocuk yetiştirme tutumuna, ailenin ekonomik durumuna göre önemli düzeyde farkların olduğu anlaşılmıştır. Buna karşın, öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında; anne babalarının öğrenim düzeyine ve ailedeki çocuk sayısına göre önemli bir fark olmadığı görülmüştür.

Araştırmada ortaya çıkan bu bulguların ışığında, öğrencilerin kaygı düzeyleri ile onların çeşitli durumları arasında bir ilişki bulunduğu; bunlardan özellikle cinsiyet ve başarı ile, öğrencilerin okul ve ailelerine ilişkin bazı değişkenlerin onların kaygı düzeyleri üzerinde önemli bir rolü olduğu sonucuna va-

Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda, orta öğretimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, öğrencilerin mevcut yüksek kaygılarını giderecek, psikolojik sağlığını koruyacak ve geliştirecek biçimde programlanmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada bu varsayıma dayalı olarak, öğrencilerin kaygı düzeylerini azaltarak onların sağlıklı bir ruhsal yapıya sahip olmalarına yardımcı olmak amacı ile şunlar önerilebilir:

1. Eğitimde çağdaş rehberlik anlayışı öğrenciyi merkez alan bir anlayıştır. Bu nedenle ortaöğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, bu hizmetlerden en fazla yararlanma durumunda bulunan öğrencilerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir.

2. Öğrencilerin kaygı düzeyleri ile kaygı meydana getirebilen okul, aile, çevre, gelecek gibi değişkenlere ilişkin problemleri araştırılarak, kaygı düzeyi yüksek problemlili öğrencilerle, bireysel ve grupla psikolojik danışma yapılmalıdır.

3. Öğrencilerin aile çevresinden gelen, onu üzen ve kaygılanmasına neden olan etmenleri gidermek amacı ile basın yayın aracılığıyla olduğu kadar; düzenlenecek panel, konferans gibi yollarla da anne babaların, öğretmenlerin ve öğrencilerin bu konuda bilinçlenmeleri sağlanmalıdır.

4. Ortaöğretim kurumlarında bulunan psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin, uygulamalarında başarılı olabilmeleri için rehberlik servisi ile ilgili olan tüm yönetici, uzman ve öğretim personelinin yeterli ve ortak bir rehberlik anlayışına sahip bulunmaları gerekir.

5. Psikolojik danışma rehberlik etkinliklerinin kapsamında, öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine katkıda bulunmak için, kaygı giderici birer yol olarak, ilgi ve yeteneklerine göre eğitici, boş zamanlarını değerlendirici, arkadaşlık ilişkilerini artırıcı, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmalarına imkan ve fırsat verilmelidir.

6. Psikolojik danışma ve rehberlik uzmanla-

tenek, ilgi ve başarıları doğrultusunda ki mesleklere yönelmelerini sağlamak amacı ile öğrencileri tanıma çalışmalarına ağırlık vermeli, onlara çeşitli meslekleri tanıtıcı seminerler, film gösterileri ve konferanslar düzenlemelidir.

7. Lise son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen etmenler daha da genişletilerek, başka kişilik ölçekleri ile sonuçlar kıyaslanarak sonuçların ortaya konulabilmesi, araştırmacılara önerilebilir.

8. Yine, lise son sınıf öğrencilerinin durumluk (sınav) kaygı düzeylerini etkileyen bazı etmenler konulu benzeri bir çalışma araştırmacılara önerilebilir.

B Ö L Ü M VII

Ö Z E T

Bu araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyebileceği düşünölen bazı değişkenler açasından, öğrencilerin kaygı düzeyleri incelenmiştir.

Araştırmada, öğrencilerin kaygı düzeyleri hakkında Öner ve Le Compte tarafından Türkçe'ye çevrilip standartizasyonu yapılmış, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmış olan Spielberger'in Kendini Değerlendirme Anketi ile bilgi toplanmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri ile ilgili bilgiler ise, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Anketi ile elde edilmiştir.

Kendini Değerlendirme Anketinde, bireyin kaygı düzeyini belirlemeye yönelik 20 madde vardır. Kişisel Bilgi Anketinde ise, araştırmanın bağımsız

tırmada, kaygı düzeyi ile cinsiyet, başarı, okul, aile gibi bazı özellikler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, 1989-1990 öğretim yılında Samsun kenti belediye sınırları içinde bulunan meslek liselerinden; Endüstri Meslek, Kız Meslek, İmam-Hatip, Ticaret Lisesi, genel liselerden; Namık Kemal, Mithat Paşa Lisesi ile Anadolu Lisesinin son sınıflarından küme(stratified) örnekleme yoluyla seçilen ikişer sınıftan, toplam 509 öğrenci oluşturmuştur.

Kendini Değerlendirme ve Kişisel Bilgi Anketleri ile örnekleme giren öğrencilerden elde edilen bilgilerin analizinde, t-testi kullanılmıştır. Değişkenlerin önem kontrolünde en çok .05 hata payı kabul edilmiştir.

Araştırmada, denencelerle ilgili olarak elde edilen bulgular özetle aşağıda verilmiştir:

1. Cinsiyete göre, kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin, erkek öğrencilerin kaygı düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

2. Genel başarı durumuna göre, başarıları "yetersiz" olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, başarıları "iyi" olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

3. Okul çeşidi bakımından, meslek liseleri ile genel liselere devam eden öğrencilerin kaygı düzeylerinin Anadolu lisesine devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

4. Okul arkadaşlık ilişkilerine göre, okuldaki arkadaşlık ilişkileri "yetersiz" olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, arkadaşlık ilişkileri "iyi" olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

5. Yükseköğrenim program çeşidine göre, tıp ve sağlık ile fen ve teknik alanındaki yükseköğrenim programlarına girmeyi isteyen öğrencilerin kaygı düzeylerinin, sosyal ve idari bilimler ile edebiyet ve güzel sanatlara girmeyi isteyen öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

6. Babanın öğrenim düzeyine göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında önemli bir farkın olmadığı gö-

7. Annenin öğrenim düzeyine göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında önemli bir farkın olmadığı görülmüştür.

8. Baba mesleğine göre, baba mesleği işçi, çiftçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin baba mesleği memur, subay ile serbest meslek olanlara göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

9. Anne mesleğine göre, anne mesleği ev hanımı, işçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin anne mesleği serbest meslek olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

10. Anne baba tutumuna göre, anne baba tutumu "demokratik" olan ailelerden gelen öğrencilerin kaygı düzeyleri, anne baba tutumu "otoriter" ve "ilgisiz" olan öğrencilerden daha yüksek olarak bulunmuştur.

11. Ailenin ekonomik durumuna göre, ekonomik durumu "düşük" ve "orta" olan ailelerden gelen öğrencilerin kaygı düzeyleri, ekonomik durumu "yüksek" olan öğrencilerden daha yüksek olarak bulunmuştur.

12. Ailedeki çocuk sayısına göre, ailelerinde

çocuk sayısı az olan öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında önemli bir farkın olmadığı anlaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen bu bulgular doğrultusunda, öğrencilerin kaygı düzeylerini azaltmak ve onları psikolojik sağlığı yerinde bireyler olarak yetiştirmesine yardımcı olmak amacı ile alınabilecek çeşitli önlemler önerilmiştir.

K A Y N A K L A R

- Akbaş, Ayla. Ergenlerin Kendini Gerçekleştirme Düzeylerini Etkileyen Bazı Faktörler. Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1989.
- Alpsan, Banu. Grupla Psikolojik Danışmanın Sınıf ve Başarı Düzeyleri Farklı Bireylerin Kendilerini Gerçekleştirme Düzeylerine Etkisi. Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1973
- Atkinson, J.W. "Strength of Motivation and Efficiency of Performance" Motivation and Achievement. In J.W. Atkinson and J.O. Reynor. (Ed) 1974, ss.117-127.
- Baltaş, Acar. Stres ve Basa Çıkma Yolları. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1987.
- Baltaş, Acar. "Kaygı Düzeyi Açısından Okullar Arası Farklar" XXII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1988, ss.112-117.
- Başaran, İ.Ethem. Eğitim Psikolojisi. Ankara: Kadıoğlu Matbaası, 1980.
- Beba, Nesrin. Değışen Toplumda Çalışan Evli Kadın ve Kaygı. Psikolojik Lisans Üstü Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, 1979.
- Bozak, M. Anksiyete ve Okul Başarısına Ait Bir Araştırma. 1982.
- Bloom, S.Benjamin. İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme Çev: Durmuş Ali Özçelik, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1979.

- Dökmen, Üstün. "Kaygının ve Radrasyon Bilgisinin Çay İçmeyi Azaltmadaki Rolü" V.Ulusal Psikoloji Dergisi. Tarihsiz.
- Ekşi, Aysel. Gençlerimiz ve Sorunları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1982.
- Ersever, G.Oya. "Stres'in Ruh Hastalığıyla İlişisini İçeren Çok Faktörlü Kavramsal Bir Model'e Ait Bir Araştırma" Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 1985, ss.33-38
- Ertürk, Selahattin. Eğitimde Program Gelistirme. Ankara: Yelkentepe Yayınları, No.4, 1975.
- Geçtan, Engin. Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar. Ankara: Maya Matbaacılık, Yayıncılık Lt.Şti. Yayınları Eğitim Dizisi, 1981.
- Goldenring, J.M and Doktor, R. "Teen age worry about nuclear wor, Nort American and European question naire Studies", International Journal of Mental Healt, 15 (1-3), 1986, ss.65-71
- Gökçe, Birsen. Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları. Ankara: M.B.G Yayınları, No.270,1984
- Jersild, Arthur T. Çocuk Psikolojisi. Çev: Gülseren Günce, Ankara: "S" Yayınları. 1979.
- Jersild, Arthur T. Gençlik Psikolojisi. Çev: İbrahim N. Özgür, İstanbul: Takıloğlu Matbaacılık, 1978.
- Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistiksel Yöntemler. Ankara: Olgaç Matbaası.
- Karasar, Niyazi. Araştırmada Rapor Hazırlama Yöntemi. Ankara: 1981.

- Kayır, Arsaluş. "Tek ve Kardeşli Ergenlerde Anksiyete"
III. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel alışmaları.İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları,1984
- Kepçeoğlu, Muharrem. Psikolojik Danışma ve Rehberlek.
Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1985.
- Köknel, Özcan. Korkular, Takıntılar, Saplantılar. İs-
tanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1990.
- Le Compte, Güney, A. Le Compte. "Üç Sosyo Ekonomik Dü-
zeyde Ankara'lı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutum-
ları". Psikoloji Dergisi. Sayı.1, Ankara: 1978,
ss.5-8.
- Maslow, H.A. Motivation and Personality. New York: Har-
per and Row Puplication, 1975.
- Öner, Necla. "Kaygı ve Başarı" Hacettepe Üniversitesi
Sosyal ve İdari Bilimler Dergisi. Cilt 4, Sayı 2,
1972.
- Öner, Necla. Durumluk-Sürekli Kaygı Envanterinin Türk
Toplumundaki Geçerliği. Yayınlanmamış Doktora Tezi,
Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1972.
- Öner, Necla., A.Le Compte. Süreksiz Durumluk-Sürekli
Kaygı Envanterinin El Kitabı. İstanbul: Boğaziçi
- Üniversitesi Yayınları, No.33, 1985.
- Ören, Nihal. Grupla Psikolojik Danışmanın İlkokul Öđ-
rencilerinin Genel ve Sınav Kaygı Düzeylerine Et-
kisi.Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen ve Edebi-
yat Fakültesi,Yayın No.86, 1986.
- Spielberger, D. Charles. " The Effects of Manifest
Anxiety on The Akademic Achievement of College
Students". Mental Hygene, s.46,420,426, 1962.

Spielberger, D. Charles. Anxiety Trends in Theory and Research. New York: Academic Pres, 1972.

Temel Eğitim Kanunu, No.1739, Kabul Tarihi: 14.06.1973
Madde: 23.

Yörükoğlu, Atalay. Gençlik Çağı. Ankara: T.İş Bankası
Kültür Yayınları, 1985.

Zweigenhaft, R. L., P.Jennings, S.C.Rubinstein, J.V.
Hoorn. "Nuclear Knowledge and Nuclear Anxiety,
A cross Cultural Investigation." The Journal
Psychology,126(4), 1986. ss.473-484.

KENDİNİ DEĞERLENDİRME VE KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ

Açıklama:

Sevgili Öğrenci,

Size, Kendini Değerlendirme Anketi (STAI FORM TK-I) ve Kişisel Bilgi Anketi olmak üzere iki anket uygulanacaktır.

Kendini Değerlendirme Anketinde (STAI FORM TK-I) kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Sizden istenilen, her ifadeyi okuduktan sonra genel olarak nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanına (X) şeklinde işaretlemektir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Her hangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeden genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyiniz.

Kişisel Bilgi Anketinde ise; size, okul ve ailelerinize ilişkin bazı bilgilerin toplanması amacıyla hazırlanmıştır. Bu anket, kısa ve cevaplandırılması kolay soruları içermektedir. Her sorunun seçenekleri alt alta sıralanmıştır. Bunların içinden kendinize en uygun olanını seçip, önündeki parantezlerden içine (X) işareti koyarak cevaplandırınız. Sizin durumunuza tam olarak uygun cevaplar yoksa, kendinize en yakın cevabı işaretleyiniz.

Araştırmada bu bilgiler Kendini Değerlendirme Anketinden elde edilen sonuçlar ile birlikte ele alınacaktır. Vereceğiniz bilgiler, sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Araştırma sonuçlarının güvenilir olması için, lütfen sorulara samimiyetle cevap veriniz.

Gösterdiğiniz ilgiye ve katkılarınıza teşekkür ederim. Mayıs 1990.

Şükriye VAROL

(EK-I)

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

STAI FORM TK-I

| | <u>Hemen</u> | <u>Hiç</u> | <u>Bazen</u> | <u>Çok zaman</u> | <u>Her Za</u> |
|---|--------------|------------|--------------|------------------|---------------|
| Genellikle keyfim yerindedir. | () | () | () | () | () |
| Genellikle çabuk yorulurum. | () | () | () | () | () |
| Genellikle çabuk ağlarım. | () | () | () | () | () |
| Başkaları kadar mutlu olmak isterim. | () | () | () | () | () |
| Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıtırırım. | () | () | () | () | () |
| Kendimi dinlenmiş hissederim. | () | () | () | () | () |
| Genellikle sakın, kendime hakim ve soğukkanlıyım. | () | () | () | () | () |
| Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissederim. | () | () | () | () | () |
| Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim. | () | () | () | () | () |
| Genellikle mutluyum. | () | () | () | () | () |
| Her şeyi ciddiye alır ve etkilenirim. | () | () | () | () | () |
| Genellikle kendime güvenim yoktur. | () | () | () | () | () |
| Genellikle kendimi emniyette hissederim. | () | () | () | () | () |
| Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım. | () | () | () | () | () |
| Genellikle kendimi hüzünlü hissederim. | () | () | () | () | () |
| Genellikle hayatımdan memnunum. | () | () | () | () | () |
| Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder. | () | () | () | () | () |
| Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırımki hiç unutmam. | () | () | () | () | () |
| Aklı başında kararlı bir insanım. | () | () | () | () | () |
| Son zamanlarda kafama takılan | () | () | () | () | () |

(EK-2)

KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ

1-Cinsiyetiniz nedir ?

1-() Kız

2-() Erkek

2-Okuduğunuz okulun çeşidi nedir ?

1-() Genel Lise

2-() Anadolu Lisesi

3-() Meslek Lisesi (İmam-Hatip, Endüstri Meslek,
Kız Meslek, Ticaret Lisesi)3-Lisedeki genel başarı durumunuzu nasıl değerlendirir-
siniz ?

1-() Çok iyi

2-() İyi

3-() Orta

4-() Düşük

4-Okul arkadaşlarınızla olan ilişkileriniz genellikle
nasıldır ?

1-() Çok iyi

2-() İyi

3-() Yetersiz

5-Girmeyi istediğiniz yükseköğretim programının çeşidi
nedir ?

1-() Tıp ve Sağlık

2-() Fen ve Teknik

3-() Sosyal ve İdari Bilimler

4-() Edebiyat ve Güzel Sanatlar

6-Babanızın öğrenim düzeyi nedir ?

1-() Okur yazar değil

2-() Okur yazar veya ilkokul mezunu

3-() Ortaokul mezunu

4-() Lise veya dengi okul mezunu

5-() Üniversite veya yüksekokul

7-Annelerinizin öğrenim düzeyi nedir ?

- 1-() Okur yazar değil
- 2-() Okur yazar veya ilköğretim mezunu
- 3-() Ortaokul mezunu
- 4-() Lise veya dengi okul mezunu
- 5-() Üniversite veya yükseköğretim

8-Babanızın mesleği nedir ?

- 1-() İşçi
- 2-() Çiftçi
- 3-() Esnaf (Bakkal, kahveci, demirci vb.)
- 4-() Memur-subay
- 5-() Serbest meslek sahibi (Doktor, Avukat, sanayici tüccar)

9-Annelerinizin mesleği nedir ?

- 1-() Ev hanımı
- 2-() İşçi
- 3-() Esnaf (kuaför, terzi, vb.)
- 4-() Memur
- 5-() Serbest meslek sahibi (doktor, avukat, vb.)

10-Anne-Babanızın genellikle size karşı tutumu nasıldır ?

- 1-() Demokratik
- 2-() Otoriter
- 3-() İlgisiz

11-Tüm gelirler dikkate alındığında evinizin ortalama aylık geliri ne kadardır ?

- 1-() 500.000 ₺'den aşağı
- 2-() 500.000 ₺ - 1.000.000 ₺
- 3-() 1.000.000 ₺'den yukarı

12-Siz dahil aileniz kaç çocuğu sahiptir ?

- 1-() Tek çocuk
- 2-() 2 - 4
- 3-() 4'ten çok

(Lütfen, bütün soruları cevaplayıp cevaplamadığınızı kontrol ediniz)